

תּוֹשֶׁת KISLEV תּוֹשֶׁת
TEVET
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Mark Podwal: *Chanuka*, 2001.

CHANUKA SAMEACH – חנוכה שמח

VZPOMÍNKA OBĚTEM „KŘIŠTÁLOVÉ NOCI“

Pražská židovská obec a FŽO uspořádaly ve Staronové synagoze v den výročí nacistického pogromu, pro který se vžil název „křišťálová noc“, vzpomínkové shromáždění. Ve stručné rekapitulaci připomněl předseda FŽO přítomným, co se ve dnech 9.–11. listopadu 1938 odehrálo. Po celém Německu bylo vypáleno na 350 synagog a zdemolováno více než 7500 židovských obchodů a živností. Na 30 000 Židů bylo odvečeno do koncentračních táborů, mnoho dalších bylo surově týráno, bito a ponižováno. Dekretem z 12. listopadu pak byli Židé zcela vyloučeni z německého hospodářského života. Byly vypáleny i synagogy v českém pohraničí, které bylo nedlouho předtím na základě mnichovské dohody připojeno k Německu.

Křišťálová noc znamenala zásadní změnu v jednání nacistů vůči Židům – byla to první a současně strašlivá ukázka toho, že svoji protizidovskou rétoriku hodlají do všech důsledků uskutečnit v praxi. Současně znamenala test německé i světové veřejnosti, kam až je možno zajít, aniž to vyvolá větší pobouření, či dokonce odpor.

V této souvislosti bylo konstatováno, že veřejné akce dnešních neonacistů je nutné chápat i takto – jako ověřování si toho, co je možné a kam až je možné beztrápně zajít.

Dále bylo konstatováno, že to, co se v minulosti právem kritizovalo – tedy malá aktivita příslušných institucí a policie v postupu proti extremistům – už do značné míry neplatí. Státní orgány berou konečně hrozbu, kterou představují neonacističtí extremisté pro celou demokratickou společnost, vážně, a proti neonacistům a extremistům systematicky zasahují.

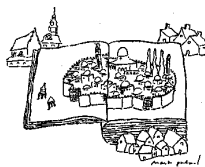
Pietní vzpomínkové shromáždění zakončil vrchní pražský a zemský rabín Efraim Sidon modlitbou za oběti nacistického pogromu. Za oběti šoa se na závěr přítomní pomodlili společný kadiš. *jd*

DNY ŽIDOVSKÉ KULTURY V OLOMOUCI

Koncem října se konal v olomouckém Divadle hudby Týden židovské kultury. Vzpomínalo se na osudy synagog střední Moravy (Holešov, Kroměříž, Olomouc) a také na dřívější soužití tří etnik – českého, německého a židovského.

Festival byl zahájen vernisáží výstavy o zničených synagogách, poté následoval koncert klasické hudby pod názvem *David hraním na harfu zahnal ducha melancholie od Saula*. Druhý den, 21. 10., bylo možné navštívit besedu s vrchním zemským rabínem Efraimem Karolem Sidonem a večer vystoupilo slovenské divadlo.

AKTUALITY

I další dny probíhaly zajímavé přednášky, Fedor Gál představil svůj dokument *Krátká dlouhá cesta*, vystoupil francouzský klezmerband, J. Achab Haidler předčítal z knihy Ladislava Fuchse a dětské divadlo Feigele zahrálo na závěr festivalu purimovou hru *O královně Ester*. O festival byl opravdu zájem a doufejme, že budeme v této tradici pokračovat i nadále. *vn*

OCENĚNÍ PRO HELGU HOŠKOVOU

Prezident republiky Václav Klaus udělil při příležitosti státního svátku 28. října 2009 paní Helze Hoškové-Weissové za její činnost v oblasti kultury, umění a výchovy medaili Za zásluhy I. stupně. Paní Helga Hošková-Weissová (nar. 10. listopadu 1929) patří k obětem nacistické genocidy. Jako dítě přežila věznění v táborech Terezín, Mauthausen a Osvětim. Její zachráněné dětské kresby z Terezína si získaly mezinárodní ohlas. Vystudovala malířství a ve své umělecké tvorbě se věnuje tragédii holokaustu. Uznání zasluhuje její aktivní veřejné vystupování a výchovné působení ve prospěch myšlenek tolerance, proti rasismu a antisemitismu. Její umělecké dílo i společenská angažovanost si získaly řadu ocenění. Letos oslavila 80. narozeniny. *red*

MAHARAL V PAMÁTNÍKU

Na téma „Zlatá doba rabiho Löwa“ budou 14. 12. od 18 hodin v sále B. Němcové v Památníku národního písemnictví na Strahově besedovat rabín K. E. Sidon, I. M. Havel, M. Pojar, J. Fiala a další hosté. Občerstvení: košer vína z Chrámců. *zb*

PŘEDPLATNÉ RCH 2010

Vážení přátelé, rádi bychom Vám opět nabídli předplatné měsíčníku *Roš chodeš*, a to jak po ČR, tak do zahraničí, poštou i e-mailem. Zasílání *Roš chodeš* poštou, v neprůhledných obálkách, lze uhradit bankovním převodem na níže uvedené účty Federace židovských obcí v ČR. Prosíme,

uhradte bankovní poplatky (cca 100 Kč), nejsou zahrnuty v ceně předplatného. Ne použijte šeky, pokud nemůžete použít bankovní spojení, zašlete příslušnou částku v bankovkách doporučeným dopisem.

Roční předplatné do zamoří – 1000 Kč, elektronicky v PDF **180 Kč**, pro úhradu ekvivalentu částky v USD je číslo účtu: 6044000018/ 2700

(IBAN: CZ452700000006044000018; BIC – SWIFT: BACX CZ PP) u Uni Credit Bank Czech Republic, a.s.

Roční předplatné do Evropy – 750 Kč, elektronicky v PDF **180 Kč**, pro úhradu ekvivalentu částky v EUR nebo v Kč je číslo účtu: **030031-1936 511339/0800**

(IBAN CZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX) u České spořitelny a.s.

Roční předplatné pro ČR – 300 Kč, elektronicky v PDF **180 Kč**, je číslo účtu: **030031-1936511339/0800** u České spořitelny a.s.

variabilní symbol: 122010

údaj příkazce: jméno předplatitele

Na tyto účty lze též uhradit platby za židovský kalendář Luach (variabilní symbol: 5770) a Židovskou ročenku (variabilní symbol: 2010).

Na území ČR je též možné použít k platbě poštovní poukázku typu C.

Pokud budete platit **osobně** v Židovské radnici (Maiselova 18, Praha 1), tak v pokladně Federace židovských obcí v ČR u paní Slezákové nebo Kodytkové. Do objednávky uveďte **jméno, poštovní adresu** a u elektronického zasílání váš **e-mail**.

Děkujeme za Váš zájem o časopis a doufáme, že potrvá i nadále. *red*

OBSAH

Bojovník, který zůstal

Zemřel Marek Edelman **3, 13**

Sidry na tento měsíc **4–5**

Všichni nás odsuzovali

Rozhovor s J. J. Kohnem **6–7, 17**

Podoba minulosti

o obnově hřbitova v Hlučíně **8–9**

Friedl Dicker-Brandeisová

v Hronově **9**

Kreslíř Antonín Sládek **10–11**

Pražský literární dům **12–13**

Ze vzpomínek Harpa Marxe **14–15**

F. B. Steiner – 100 let od narození **16**

Terezínské studie potřinácté **17**

Stromy v Lysé... a další události **18**

Izrael: Tajná válka s Íránem **19**

Kalendářium **20**

Kulturní pořady,

zprávy, inzerce **21–22**

Zprávy z obcí **23**

Zprávy ze světa **24**

Dne 2. října zemřel v devadesáti letech poslední z vůdců povstání ve varšavském ghettu roku 1943, lékař MAREK EDELMAN. O jeho významu psali autoři řady nekrologů, které shrnovaly jeho život, činnost za války i po válce. Psalo se i o tom, proč – ač patřil k hrdinům židovského ozbrojeného odporu – nebyl oblíbený v Izraeli a proč – ač perzekvovaný a s vědomím, že jako vynikající odborník by v zahraničí našel uplatnění – nikdy neopustil Polsko. Následující text shrnuje nejzajímavější reakce na Edelmanův skon.

VELITEL BOJOVÉ SKUPINY

Na rozdíl od ostatních vůdců povstání, kteří přežili, Edelman po válce neodjel z Polska. Jako přívrženci Bundu se mu nechtělo do Palestiny a jako socialista možná nebyl úplně nadšený z toho, že by žil v Americe. Sám říkal, že by nedokázal opustit své mrtvé.

Otec mu zemřel, když byl malý, a matka, když dospíval.

Bundisté včetně mladého Edelmana se ve varšavském ghettu spojili se sionisty a dalšími levicovými skupinami a vytvořili Židovskou bojovou organizaci. Jejich sny o budoucnosti se sice radikálně lišily, ale všichni sdíleli stejnou hrůzu z přítomnosti.

Když 23. července 1942 začaly masové deportace z ghetta, Židé se nebránili. Během šedesáti dní, které následovaly, odvezli Němci do nově otevřené Treblinky přes 265 tisíc Židů: téměř všichni šli po příjezdu do plynu.

Jakmile se mládež v ghettu dozvěděla, že Treblinka je vyhlazovací centrum, přísahala, že je živě nedostanou. Edelman se ujal vedení jedné bojové skupiny.

Ozbrojený odpor začal v lednu 1943. Když Němci vstoupili do ghetta, aby deportovali Židy, bojovníci spustili akci. Ale tahle první akce trvala krátce. Nejintenzivnější období boje vypuklo 19. dubna, když Němci začali likvidovat ghetto. Židé byli vyzbrojeni bídně: měli ruční granáty a pušky, Molotovovy koktejly a několik revolverů; později získali od zajatých Němců další munici. Jejich síla spočívala v tom, že znali ghetto, jeho uličky, průchody a podzemní bunkry. Ale největší sílu čerpali z toho, že věděli, že nemají co ztratit. Všechno už prohráli, až na svou odvahu a vůli, důstojnost a čest. Němci dokázali povstání potlačit až v půli května.

V posledních dnech se několik bojovníků, mezi nimiž byl i Edelman, setkalo se Simchou Rotem, výrostkem, který do ghetta pronikl s jedním polským kopáčem. Společně se vrhli do odvážného útěku varšavskými kanály a vynořili se z nich za bílého dne před zraky udivených Poláků na ulici Prosia.

Edelman se nespokojil s tím, že unikl. Připojil se k Polákům a bojoval ve varšavském povstání roku 1944.

BOJOVNÍK, KTERÝ ZŮSTAL *Zemřel Marek Edelman*

Po válce se oženil s Alinou Margoliovou, zdravotní sestrou, s níž se seznámil v nemocnici v ghettu, a začal studovat medicínu. Stal se z něj špičkový kardiolog.

Marek Edelman. Foto ČTK.

VĚCNÉ VZPOMÍNÁNÍ

To nejmenší, co lze o životě v komunistickém Polsku říci, je, že nebyl jednoduchý. Ve druhé polovině 60. let polská komunistická vláda zahájila antisemitickou kampaň proti židovským občanům. Roku 1967 Edelmana propustili z nemocnice v Lodži, o rok později dostal výpověď z vojenské nemocnice. Když antisemitismus silil, jeho žena a dvě děti odjely do Paříže, ale Edelman zůstal v Polsku.

Po třicet let si uchovával vzpomínky na to, co se za války dělo, pro sebe, soustředil se jen na lékařskou práci. Pak v roce 1976 náhle promluvil. Vyprávěl Hanně Krallové, polské spisovatelce židovského původu, vše, co si pečlivě zapamatoval. Vzpomínky to byly věcné a překvapivé (česky vyšly pod názvem *Stihnout to před Pánem Bohem* v roce 1999). Odporoval těm, kdo tvrdili, že počet bojovníků v ghettu byl o hodně vyšší než 220. Velmi provokativně prohlásil, že nebylo hrdin-

nější či smysluplnější zemřít se zbraní v ruce než podrobit se drtivému a nepřemožitelnému zlu. „Ti lidé šli klidně a důstojně,“ řekl Hanně Krallové. Měl na mysli miliony lidí zavražděných nacisty v plynových komorách. „To je děsivé, když člověk jde na smrt tak klidně. Je to určitě těžší než kolem sebe střílet.“

Když kniha vyšla, dr. Edelmana často vyhledávali návštěvníci z celého světa.

Někdy je rozmrzele odbyl s tím, že lidé, kteří tam nebyli, nikdy nepochopí rozhodnutí, kterým čelili Židé v ghettu. Jako příklad uváděl zdravotní sestru v tamější nemocnici. Všichni ji velmi obdivovali, protože dokázala udušit čerstvě narozené děti,

a tím ušetřila jejich matky nevyhnutelné bolesti, která by přišla, až by děti umíraly hladu.

Oponoval i používání slova „povstání“, neboť normálně naznačuje nějakou možnost vítězství. V ghettu nic takového neexistovalo.

Dr. Edelman patřil k prvním členům svobodných odborů Solidarita a byl mezi těmi, které dal generál Jaruzelski po vyhlášení stanného práva roku 1981 uvěznit.

O dva roky později ho požádali, aby pracoval v organizačním výboru k uctění 40. výročí povstání v ghettu. Odmítl: řekl, že kdyby souhlasil, bylo by to „vyjádření cynismu a pohrdání“ v zemi, kde „život lidí ovládá ponižování a nátlak“. Roku 1988 – u příležitosti 45. výročí – ignoroval oficiální slavnost, jíž se účastnili stalinističtí hodnostáři z Polska a sionističtí delegáti z Izraele. Místo toho zašel na varšavský židovský hřbitov, kde se shromáždily 3000 lidí. Odhalil tam památník Henryku Ehrlichovi a Viktoru Alterovi, vůdcům Bundu, které dal Stalin za války zajmout a popravit.

Po pádu komunistického režimu zasedal v polském Sejmu (1989–1993). A až do své smrti komentoval veřejně dění, především na stránkách významného deníku *Gazeta Wyborcza*.

UNIVERZÁLNÍ ZKUŠENOST

Odmítal, aby historická zkušenost bojovníků v ghettu byla prohlašována za výsadní zkušenost jakékoli skupiny či jakéhokoli národa. Naopak tvrdil, že tato historie náleží každému a obsahuje univerzální výzvu k boji za rovnost, demokracii, lidská práva a důstojnost
(pokračování na str. 13)

VAJIŠLACH 1M 32,4–36,43

Tu pravil: jméno tvé nebude více nazváno Jakob, nýbrž Jisrael (Boží bojovník), neboť bojoval jsi s Bohem a s lidmi a přemohl jsi. (1M 32,29)

Dvě otázky: Co opravdu znamená jméno Jisrael? A proč Jakob po odchodu od Labana podnikl tak složitou cestu a nezamířil přímo do otcova domu?

V minulém sidře (Rch 11/2009) jsme se dozvěděli, že jméno Ja'akov (v hebrejštině značí výraz *ekev patu*) lze vykládat dvěma různými způsoby: jednak jako mladší dvojče, které se drží bratra za patu, když opouští lůno, někdo, kdo je sice slabší a vzadu, ale svou pílí a úsilím překoná překážky; a jednak někdo zákeřný, kdo si neprávem uzurpuje, co mu nepatří.

Už jsme viděli, jak se z naivního a srdečného obyvatele stanul intrikán a podvodník, který nejprve vmanipuluje staršího bratra do pozice, v níž mu prodá prvorozenectví za mísu čočky, pak před otcem předstírá, že je Ezau, a následně obelstí strýce Labana a obere ho o většinu stáda. Z citlivého a duchovně založeného Jakoba se vlastně stane drsný lovec Ezau. I když Jakoba k odstrčení staršího bratra vedla láska k otci a snaha, aby si i on získal Jicchakovu náklonnost, jeho charakter tím zásadně utpěl.

Jakobovi se podaří doslova pohřbít svou původní povahu. Probere ho až to, když si uvědomí, že i jeho sny se změnily, že jsou pošpiněny. Zatímco dříve snil o žebříku spojujícím nebe a zemi, nyní se mu ve spánku zjevují jen strakaté ovce. A Jakob nechtěl, aby jeho nejmladší synek Josef, kterého mu jako první dítě porodila Rachel, zdědil právě takovéhle sny. Jakob se rozhodne, že ať se to Jicchakovi bude líbit, nebo ne, vrátí se ke své přirozené povaze, stane se opět sám sebou.

Opustí Labana a vychytralý labanismus. Je připravený setkat se s Ezauem a odevzdat mu zpět to, co si nezasloužil – poženání a stáda ovcí a koz. Nejprve se ale musí postavit Bohu a vyhnat ze sebe samotnou touhu být Ezauem a získat tak otcovu lásku. Zápasí tedy také sám se sebou – a nachází zpět své pravé já. Už to není potměšilý, pokřivený Jakob, ale přímý muž, Jisrael, tj. *jašar* (rovný přímý člověk) Boží (*El*).

Teprve nyní se může vydat na cestu domů. Čeká ho ale ještě jedna zkouška, jakýsi test znovunabytí povahy: Vyční síly Šimonovi a Levimu za to, jak se zachovali ke Kenaanským a Perizským, které obelstili a pak pobili, místo aby se jim postavili a bojovali s nimi jako s násilníky (1M 34,30). Jakobova žena Rachel umírá při porodu. Je to trest za to, že ukra-

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: Aron před sedmiramenným svícem.

dla svému otci *terafim* – bůžky, kteří podle ní měli patřit Jakobovi. Jakob však své původní prohlášení před Labanem – „U koho však nalezeš bůžky své, (ten) nezůstane živ...“ (1M 31,32) – nezmění ani tváří v tvář smrti milované manželky.

A nakonec: „Když bydlel Jisrael v zemi této, šel Ruben a ulehl k Bilhě, ženě otce svého, a Jisrael (o tom) slyšel“ (1M 35,22). Ruben si přisvojil otcovo místo tím nejpodlejší způsobem, zasloužil si trest, možná i vyloučení z rodiny. Starý Jakob byl právem bez sebe hněvem. Ale pak nedávno narozený Jisrael pochopí, že za to, co se stalo, musí převzít odpovědnost i on sám. Nebyl Rubenův nemorální čin vlastně zoufalým (i když zcela nešťastným) výkřikem syna, který chtěl dát najevo, že on je Jakobovým prvorozeným, jenž se narodil jeho první ženě, a že by neměl být odmrštěn kvůli Josefovi, prvorozenému z otcova druhého manželství s oblíbenější manželkou?

Moudřejší a poučenější Jisrael to vnímá a rozhodne se, že Rubenův hřích přejde mlčením. Mlčení mu umožní, aby zůstal patriarchou dvanácti kmenů, a mlčení mu

také přinese katarzi ze sebeodpuštění za to, co sám provedl Ezauovi kvůli Jicchakovi. A tak „přišel Jakob k Jicchakovi, otci svému“ (1M 35,27) konečně usmířený sám se sebou.

VAJEŠEV 1M 37,1–40,23

I stalo se potom, že pozdvihla žena pána jeho svých očí k Josefovi a řekla: Lehni si ke mně. On však se zdráhal a řekl ženě pána svého: Hle, pán můj neví, máje mne, o ničem, co jest v domě, a vše, co má, dal do ruky mé. (1M 39,7–8)

Velká historická událost Chanuky, vítězství několika Hasmonejců nad mocnou řecko-syrskou říší, vyvrcholila návratem Židů do Chrámu, očištěním posvátné menory (odtud modlitba *Al ha-nisim*) a zázrakem s rituálně čistým olejem, který – ač jeho množství odpovídalo jednomu dni – vystačil na osm dnů, což byla dostatečná doba na to, aby se mohl vyrobit nový čistý olej nezbytný pro rozsvícení sedmi světěl menory.

Jestliže to bylo tak, proč si všechny budoucí generace připomínají vítězství tím, že rozsvěcují svíce ve svých domovech, jazykem Talmudu *ner iš u-bejto* (B. T. Šabat 21). Neměli bychom si zázrak s olejem nalezeným ve znesvěceném Chrámu připomínat spíše rozsvícením menory v synagoze, „miniaturě svatých chrámů“?

Modlitba *Al ha-nisim* navíc začíná těmito slovy: „Ve dnech Matatjáše, syna velekněze Jochanana Hasmonejce a jeho dětí, když zlovolné řecké království povstalo proti Tvému národu Izraeli, aby je přinutilo zapomenout na Tvou Tóru...“ Proč se modlitba soustřeďuje na děti (syny) Matatjáše, když by bylo možná logičtější zmínit Matatjášovy spolubojovníky?

Nejprve si zodpovězme druhou otázku, a pak nám vyplyne odpověď i na otázku první.

Lidé obecně uvažují o revolucionářích a hlavně o náboženských reformátorech jako o mladících, jako o moderních rebelch čelících starším, konzervativnějším tradicionalistům. Řečtí helénisté chtěli proměnit Judeu v řecký městský stát, tím že by z jejich pohledu překonané biblické náboženství přizpůsobili osvícené řecké filosofii, řeckému divadlu a řecké literatuře. Když modlitba *Al ha-nisim* zmiňuje „jeho děti“, naznačuje, že vzpouru proti helénizovaným Syřanům nevedli jen postarší učenci, ale také mladí bojovníci. Skutečnost, že i spolu se staršími vyznávali věčné pravdy a hodnoty Tóry, již nám náš Hospodin daroval, i mladší Hasmonejci, má zásadní význam: za očištění menory bojovali bok po boku otcové a synové.

Tento zvláštní náboženský vztah mezi otcem a synem přiléhavě vyjadřuje známý talmudský komentář, který hovoří o kritickém okamžiku v Josefově životě v Egyptě, tak jak jej popisuje sidra na tento týden. Poté, co bratři prodali mladého Josefa do egyptského otroctví, koupil ho Potifar, faraonův ministr, velitel palácových stráží, který brzy šikovného Hebrejce zaměstná jako správce veškerých svých záležitostí. Ministrovu manželku okouzlí Josefův pěkný vzhled a pokouší se ho svést. „On se však zdráhal,“ říká biblický text (1M 39,8) – ale zaznívá k němu monotónní, protahovaná melodie známá jako *šalšelet*. V klasickém komentáři z 19. století vysvětluje rabi Samson Raphael Hirsch, že monotónní nápěv naznačuje, že Josefovi – cizinci v cizí zemi – trvalo dlouho, než odmítl, že mu bylo těžko odolat tak krásné a mocné ženě. Kdo mu nakonec dodal vnitřní sílu? „V myslí se mu vynořila osobnost jeho otce (Jakoba),“ navrhuji talmudičtí učenci (Raši k 1M 39,11).

Rav Chajim Sabato, známý talmudský učitel a autor, vzpomíná, jak jednou na toto téma přednášel v nenáboženském kibucu. Setkal se však s cynickou nedůvěrou. Jeho posluchači trvali na tom, že v tak vypjatém momentu nabitým erotikou by si Josef těžko vzpomněl zrovna na otce. Sabatova odpověď byla velmi vynalézavá: V biblických časech měli zrcadla jen velmi bohatí lidé. Josef byl pastevec a syn pastevců, takže zrcadlo neznal a nikdy nespáčil svou tvář. Když vstoupil k paní Potifarové do jejího skvostně vybaveného budoáru, v němž určitě nechyběla zrcadla, zřejmě se poprvé v životě uviděl. Obličej, který na něj ze zrcadla pohlédl, ho šokoval: vždyť to byla otcova tvář! Podle Rašiho byl totiž Josef přesnou replikou Jakoba (Raši k 1M 37,3) a Josef samozřejmě věděl, jak otec vypadá. Josef si tedy myslel, že na něj hledí Jakob a nečekané setkání s „otcovým“ obrazem mu dalo morální sílu odolat pokušení.

Metafora rava Sabata platí pro nás všechny. Všichni totiž vidíme v zrcadlech své rodiče a oni vidí nás. Jsme naši rodiče a oni jsou my – geneticky, historicky, kulturně. Kdyby tomu tak nebylo, neexistovala by historická návaznost či tradice. Smyslem židovské rodiny bylo a je přenášet z generace na generaci určité hodnoty a životní styl. Teď také chápeme, proč zážrak s čistým olejem oslavujeme hlavně doma.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – prosinec 2009

Staronová synagoga

4. 12.	pátek	začátek šabatu	15.43 hodin
5. 12.	sobota	VAJIŠLACH 1M 32,4–36,43 hf: Abd 1,1–21 mincha	15.30 hodin
		konec šabatu	16.56 hodin
11. 12.	pátek	1. den Chanuka zapalování svíček ▲ a začátek šabatu	15.42 hodin
12. 12.	sobota	VAJEŠEV 1M 37,1–40,23 hf: Za 2,14–4,7 mincha	15.30 hodin
		konec šabatu	
13. 12.	neděle	2. den Chanuka – zapalování svíček ▲▲	16.55 hodin
14. 12.	pondělí	3. den Chanuka – zapalování svíček ▲▲▲	
15. 12.	úterý	4. den Chanuka – zapalování svíček ▲▲▲▲	
16. 12.	středa	5. den Chanuka – zapalování svíček ▲▲▲▲▲	
17. 12.	čtvrtek	6. den Chanuka – zapalování svíček ▲▲▲▲▲▲	
		1. den Roš chodeš tevet	
		7. den Chanuka – zapalování svíček ▲▲▲▲▲▲▲	
18. 12.	pátek	2. den Roš chodeš tevet	
		8. den Chanuka – zapalování svíček ▲▲▲▲▲▲▲▲	
		začátek šabatu	15.43 hodin
19. 12.	sobota	MIKEC 1M 41,1–44,17; 4M 7,54–8,4 hf: 1Kr 7,40–50 mincha	15.30 hodin
		konec šabatu	16.57 hodin
25. 12.	pátek	začátek šabatu	15.46 hodin
26. 12.	sobota	VAJIGAŠ 1M 44,18–47,27 hf: Ez 37,15–28 mincha	15.30 hodin
		konec šabatu	17.01 hodin
1. 1.	pátek	začátek šabatu	15.52 hodin
2. 1.	sobota	VAJECHI 1M 47,28–50,26 hf: 1 Kr 2,1–12 mincha	15.40 hodin
		konec šabatu	17.07 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každé pondělí, čtvrtek a na Roš chodeš šachrit od 6.30 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,

mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

11. 12. pátek **předvečer Chanuka** 15.30 hodin

Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin.

V pátek večer se zde (mimo uvedený den) bohoslužby nekonají.

Španělská synagoga (Bejt Praha)

Každý pátek kabalat šabat od 18 hodin.

Bejt Simcha (Mánesova 8, Praha 2)

V pátek 11. 12. od 18 hodin se v Pinkasově synagoze koná Kabalat šabat a zahájení svátku Chanuka.

V úterý 15. prosince od 19 hodin se koná na ŽOP ve 3. patře chanuková oslava s kulturním programem a občerstvením.

kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.

VŠICHNI NÁS ODSUZOVALI

Rozhovor s profesorem Josephem J. Kohnem

Foto archiv.

Joseph J. Kohn patří k předním světovým matematikům. Narodil se v Praze v roce 1932, o sedm let později s rodinou emigroval do Ekvádoru a posléze do USA. Po studiích na Massachusetts Institute of Technology (MIT) a Princeton University (doktorát v r. 1956) působil jako profesor matematiky: deset let na Brandeis University a čtyřicet let na Princeton University. Je členem American Academy of Arts and Sciences, U. S. National Academy of Sciences a čestným doktorem Boloňské univerzity. Obdržel American Mathematics Society Steele Prize (1978), Bolzanovu cenu Jednoty čs. matematiků a fyziků (1990), Stefan Bergman Prize (2004) aj. V roce 2008 pořádaly matematické fakulty Karlovy a Masarykovy univerzity konferenci na jeho počest (<http://www.math.harvard.edu/~siu/kohnprague2008/>). J. J. Kohn žije v New Yorku, je ženatý, má syna a dvě dcery.

Pane profesore, bylo vám sedm let, když jste odešel z Československa. Jak jste to prožíval?

Odjeli jsme v červnu 1939. První část cesty jsme absolvovali vlakem z Prahy do La Rochelle. Cesta vedla přes Německo, museli jsme vystoupit z vlaku ve Štrasburku a všichni židovští pasažéři čekali nervózně hodiny na poslední německou kontrolu. Lidé Židům nadávali, pamatuji se, že se posmívali mé sedmileté sestřenci, která měla Downův syndrom. Z La Rochelle jsme odpluli na anglické lodi Orbita, která

mířila do Santiaga de Chile. Dospěli si stěžovali, že personál na lodi byl antisemitský, ale pro nás děti, byli jsme tři bratrance a čtyři sestřenice, to bylo velké dobrodružství a velká legrace. O půlnoci, na otevřeném moři nás nechali přestoupit na malou lodičku, která nás vzala na ekvádorský břeh. Lezli jsme po žebříku, loď se houpla, byl silný vítr a velké vlny...

Řekli vám rodiče, že odcházíte možná navždy?

Rodiče byli přesvědčení, že se vrátíme. Všichni lidé kolem nás: šofér, služky, kuchařka, zahradník, atd. odsuzovali náš odjezd. Pokládali ho za zradu. Rodina mé matky byla podobného názoru, říkali, že není morální, aby Židé žili v Čechách, pokud se jim daří dobře, a utekli, jakmile se podmínky zhorší. Strýc Karel se dokonce ani nepřišel na nádraží s námi rozloučit. Rodiče, hlavně matka, stále opakovali, že se brzo vrátíme.

Proč si vaši příbuzní mysleli, že se nemá emigrovat?

Mimo důvody, které jsem uvedl dříve, byli příbuzní přesvědčení, že tu musí zůstat, aby chránili majetek. V jednom smutném dopise, který byl adresován matce, strýc psal, že už toho moc vydrželi (když museli nosit hvězdy, nesměli bydlet v původním bytě, mohli nakupovat jen po 17. hodině atd.), že se nikdy nezajímali o politiku, nikdy nepřekročili žádný zákon a že ve válce se o ně nikdo nebude starat, protože Němci budou mít důležitější věci na starosti.

Vaši rodiče ale zřejmě tušili, co přijde?

Neměli o tom ani tušení, ale znali poměry v Německu a nechtěli prožít ponížení a potupu, které by pod Němci museli zažívat. Ale nikdo si neuměl představit hrůzy, které přišly.

Kolik členů rodiny přežilo šoa?

Dvě sestřenice a jedna teta mého otce zůstaly v Čechách a přežily. Další příbuzná mého otce, která přežila, byla Hana Boháčová (rozená Porgesová, manželka herce a režiséra Boháče). Z rodiny mé matky přežil jen manžel její sestřenice (známý lékař, profesor Epstein, přednosta interní kliniky v Praze na Karlově náměstí). Všichni ostatní příbuzní mé matky – bratr, synovec, švagrová, strýci, tety a jejich rodiny – zahynuli.

Jaký vztah měla vaše rodina k judaismu?

Matčina rodina byla úplně asimilovaná. Dědeček z otcovy strany byl ortodoxní a jeho děti, včetně mého otce, znaly důkladně židovské zákony a zvyky, ale ortodoxní nebyly.

Proč jste emigrovali zrovna do Ekvádoru?

Hlavně proto, že strýc Kamil obstaral víza a přesvědčil své bratry a sestru k emigraci. Byli jsme tam všichni pohromadě: 21 lidí. Důležité také bylo, že velká část židovských emigrantů v Ekvádoru byla z Československa. Ekvádorské vyslanectví v Praze se domnívalo, že židovská emigrace by mohla být pro Ekvádor užitečná. Vycházeli z toho, že v zemi neexistovala skoro žádná střední třída, většina lidí byla negramotná a mnoho těch, kteří měli vzdělání, byli statkáři, kteří většinu času žili v Paříži nebo v Madridu. Navíc měl Ekvádor dlouholetý konflikt s Peru. Obě země kupovaly zbraně od Československa a Ekvádorci byli Československu hodně dlužni. Emigranti měli před odjezdem možnost za ně splácet dluhy v korunách jako jakýsi poplatek, a potom, když přijeli do Ekvádoru, byli osvobozeni od daní a místních poplatků.

Jak na Ekvádor vzpomínáte?

Mám docela pozitivní vzpomínky. Žil jsem tam šest let, řada příbuzných tam zůstala a já jsem se mnohokrát vracel na návštěvy a na prázdniny.

Když jsme přijeli do Quita (to je hlavní město), tak jsme si celá rodina, všech 21 lidí, najali tři domy v uličce jménem Juan Rodríguez na kraji města. Později emigranti té uličce říkali „Kohnstrasse“. Jednou se tam objevil člověk s několika asistenty, představil se jako Churro Cordova a prohlásil, že se za tři měsíce stane prezidentem Ekvádoru. Věděl, že můj otec a strýc byli známými architekty v Praze, a řekl jim, že ve městě Cuenca, kde je univerzita, prodělává fakulta architektury velkou krizi a potřebuje nějakého nezávislého profesora, který by situaci zvládl. Otec a strýc mu vyložili, že nikdy nebyli profesory a navíc neumějí španělsky. On odpověděl, že to vůbec nevdá, že jim dá nejprve půl roku volno, aby se jazyk naučili. Otec nabídku přijal, a tak jsme jeli do Cuency. V té době to bylo středověké město, život v něm byl dobrodružný, našťastí tam žili tři Češi, kteří otci na počátku pomohli s překladem přednášek do španělštiny. V Cuence jsme zůstali jen tři roky, potom jsme se přestěhovali zpět do Quita a otec zase pracoval společně s bratrem Karlem.

Matka se starala o domácnost, bylo to pro ni těžké, neuměla vařit, nemohla se spolehnout na služku, hygienická úroveň tam byla velmi nízká. Časem se stala výbornou kuchařkou a moc jí to bavilo. Stále byla přesvědčená, že se vrátíme do Čech, přivezla s sebou učebnice a denně mě učila, abych toho moc nezameškal.

Co v Ekvádoru dělali ostatní příbuzní?

Zajímavý je osud tety Věry, vdovy po architektu Karlu Kohnovi, to byl otcův bratr. Když přijela do Ekvádoru, bylo jí 27 let a chtěla se stát herečkou, to se jí ale nepodařilo, a tak se pustila do studia psychologie. Dnes, ve věku 97 let, je docela známá psychoanalytička, má vlastní kliniku v Ekvádoru a pravidelně přednáší v Brazílii, v Chile, ve Švýcarsku, v Německu aj. Její energie je obdivuhodná. Můj další strýc Kamil Kohn si ponejprv založil malou továrnu na drátěné záclony, která časem vyrostla na velký kolos. Jeho synové teď mají řadu velkých továren, kde zaměstnávají několik set pracovníků, a vyrábějí kromě záclon ostnatý drát, hřebíky, mříže, atd.

Věděli jste o osudech těch, kteří zůstali doma?

Matka si pravidelně psala s bratrem JUDr. Karlem Schwarzem až do jeho deportace. Cituji z jeho dopisu s datem 17. 10. 41: „Moji milí, zítra jedeme já, Dagmar a Jeníček z Prahy pryč. Nevím, kam jedeme, ale pravděpodobně do Polska. Jsme zdraví a vezmeme si s sebou teplé obleky a prádlo a taky trochu potravin, takže se nám, jak doufáme, nepovede špatně. Než jsme se to dověděli, telegrafovali jsme vám o vízum. Nyní to tak s vízem nespěchá, ale prosíme, abyste co nejdříve opatřili vízum, neboť se snad přece budeme moci dostat do Ekvádoru. Pospíchám, a proto Vám nic nepíši. Srdečně Vás zdraví a líbá Karel.“ Rodiče si psali i s několika dalšími příbuznými a přáteli. Po deportaci kontakty přestaly, a když končila válka, začaly přicházet hrozná zpráva o koncentračních táborech.

Byla v Ekvádoru před příchodem Židů z Evropy nějaká významnější židovská komunita?

Myslím, že ne. Pamatuji si, že na podzim roku 1939 jsem šel s otcem na oslavu Nového roku s tradičními modlitbami a ceremonií. Myslím, že to bylo v místnosti pronajaté jen pro tuto příležitost. Když jsme se vrátili do Quita v roce 1942, už tam byla synagoga a měla rabína. Jmenoval se Lachmann, po válce se přestěhoval do Izraele, mě v Ekvádoru připravoval na bar micva.

Kdy jste přesídlili do New Yorku?

V květnu 1945. Ze začátku jsme měli problémy s bydlením. Žili jsme tři měsíce v hotelu a matka chodila s realitním agentem hledat byt. Jednou se hrozně rozcílila: šli kolem elegantních činžáků a ona se ho optala, jestli by tam nebyl volný byt. Dozvěděla se, že to bohužel nepřípadá v úvahu, protože tam nepřijímají Židy. Matka z toho byla zoufalá, ale agent jí řekl, že on je taky Žid a taky z New Yorku, ať si z toho nic nedělá. Nakonec jsme se nastěhovali do bytu po Janu Werichovi, který se vracel domů, dokonce jsme po něm měli i pár kusů nábytku. Byt byl v české čtvrti, na 77. ulici mezi první a druhou avenídou, jak se říkalo mezi Čechy ulici.

Tenkrát v New Yorku bylo mnoho etnických čtvrtí. Na třetí avenídě jezdil „elevated“, tj. vlak ve výši druhého patra. Pásmo mezi třetí avenídou a řekou bylo rozdělené na čtvrti. Například mezi 72. a 79. ulicí byla česká čtvrť, mezi 79. a 83. maďarská, mezi 83. a 88. německá atd. Když jste tenkrát viděl dvě stařenky bavit se na jižní straně 79. ulice, tak bylo skoro jisté, že si povídají česky (totiž newyorskou češtinou, ve které polovička slov byla anglická, ale skloňovaná česky podle vzoru „shopinkovat“). Stařenky na severní straně 79. pravděpodobně mluvily zase newyorskou maďarštinou. V české čtvrti byly české obchody, restaurace, řeznictví, atd. Dokonce veřejná knihovna na rohu 78. a York Avenue měla české oddělení. Tam jsem si půjčoval mayovky přeložené do češtiny, protože anglický překlad neexistoval a moje němčina na to nestačila.

Jsou tam ještě nějaké zbytky české čtvrti?

Newyorské etnické čtvrti, které jsem popisoval, už neexistují. Na jejich místě vyrostly ohromné přepychové činžáky, nájmý se prudce zvýšily, takže velká část obyvatel se z těch míst musela vystěhovat. Dnes tam nenajdete ani stopu po původní atmosféře.

Jak tam fungovala po válce židovská komunita?

Jak víte, velká část obyvatel New Yorku byla a je dodnes židovská. Jsou tam velké skupiny ortodoxní, konzervativní a reformní. A i ty jsou rozdělené na mnoho různých sekt: najdete tam řadu chasidských komunit, klasické ortodoxní Židy, „moderní“ ortodoxní, různé druhy konzervativních Židů, rekonstrukcionisty, reformisty, humanitní odnož atd., atd. Po válce ve městě kromě náboženských skupin existovaly velmi aktivní skupiny politické, sociální, literární a umělecké. Vycházela řada novin v jidiš a fungovalo tam dobré jidiš divadlo...

Co rodiče v New Yorku dělali?

Otec se zase začal živit architekturou, ale v roce 1947 měl srdeční záchvat a už nemohl dělat těžkou práci. Začal tedy navrhovat nábytek a našel si dobrého truhláře, který ho vyráběl. Matka mu pomáhala shánět klienty, byli docela úspěšní.

Vy jste si ale vybral jako životní obor matematiku. Co vás k ní přivedlo?

Odmalička mě fascinovala. Pamatuji si, jak jsem v pěti letech s dědečkem chodil na procházky do lesa a on mně vykládal, jak se používá trigonometrie na odhadnutí výšky stromů. Samozřejmě jsem tomu vůbec nerozuměl, ale byl to jakýsi úvod do záhad matematiky. Dědeček mi taky říkal, že peníze v bance přinášejí úroky, ale že růst stromů vydělává mnohem víc peněz. Tomu jsem taky nerozuměl, ale tento přístup mě doposud pomáhá pochopit současnou ekonomii.

Taky jsem se v Praze odmala pravidelně díval na hvězdy teleskopem, který byl na kopci za Strahovským stadínem. Když jsme přijeli do New Yorku, stal jsem se členem Junior Astronomy klubu v Museum of Natural History. Na střední škole jsem měl výtečné profesory matematiky a fyziky a rozhodl jsem se, že budu tyto předměty studovat. Na MIT jsem zjistil, že práce v laboratoři je pro mne příliš mechanická, a zvolil jsem matematiku. Ale zájem o fyziku jsem vždycky měl a dodnes jsem ho neztratil.

Na co se specializujete?

Zabývám se hlavně matematickou analýzou. Specializuji se na parciální diferenciální rovnice a na komplexní analýzy. Taky mám velký zájem o diferenciální a algebrickou geometrii.

Jak se jako matematik díváte na vznik a průběh bankovní krize? Nestála za ní falešná víra, že je možné riziko rozložit na nekonečný počet subjektů?

Souhlasím s vámi, že rozložení rizika na ohromný počet pochybných půjček hrálo v bankovní krizi důležitou roli. Krize byla způsobena tím, že se bankám dovolilo investovat bez kontroly.

Myslím si, že ekonomika, aby správně fungovala, potřebuje absolutně spolehlivé banky. Z toho vyplývá, že banky musí mít dostatečné rezervy, musí půjčovat peníze velmi konzervativně za poměrně nízké úroky. V této krizi, jako v jiných, se banky se chovaly jako vysoce riskantní instituce. Tentokrát používaly novou strategii, která, bohužel, byla umožněna právě matematikou a informatikou. Tato strategie byla

(pokračování na str. 17)

PODOBA MINULOSTI

Židovský hřbitov v Hlučíně byl částečně obnoven

Židovské hřbitovy v českých zemích z velké většiny vlastní a spravuje buď Federace židovských obcí v ČR, nebo některá z de-

Nalezeno bylo 62 kamenů, 130 zlomků a množství drobných fragmentů.

seti židovských obcí, které ji vytvářejí. Jen malá část židovských pohřebišť je ve vlastnictví místních úřadů a institucí, popřípadě soukromých osob. V takových případech se FŽO snaží (s různým úspěchem) jednat s jejich vlastníky o podmínkách, za kterých by bylo možné obnovit původní stav a vrátit hřbitovy do kompetence židovských institucí. Přes veškerou snahu a velké finanční výdaje nejsou dosud všechna místa posledního odpočinku Židů na našem území v žádoucím stavu. Ale i tak skutečnost, že jsou majetkem FŽO či ŽO, znamená, že jsou chráněna proti plošnému zničení, zemním a stavebním pracím a dalším nežádoucím zásahům. Znamená to také, že se dostanou do plánu oprav a rekonstrukcí, a pokud je to třeba, dočkají se přednostně naléhavých záchranných prací. Příběh židovského hřbitova ve slezském Hlučíně může jako příklad toho, co bylo řečeno, docela dobře sloužit. Zároveň se však odehrává za souvislostí a okolností, které jsou neobvyklé a do jisté míry i jedinečné.

PRAJZSKA A MORAVCI

I sama historie Hlučína a Hlučínska, malé oblasti v jihovýchodní části Horního Slezska mezi Ostravou a Opavou při dnešní hranici s Polskem, je taková. Po první slezské válce mezi Rakouskem a Pruskem (1742), kterou Marie Terezie prohrála, připadlo Hlučínsko spolu s většinou Slezska Prusku. Odtud pochází název „Prajzsko“, jak se také této oblasti říká. Jejím obyvatelům, kteří si i v Prusku uchovali svůj osobitý dialekt a zvyky, se zase říkalo Moravci.

Když bylo Hlučínsko po první světové válce roku 1920 na základě ustanovení Versailleské mírové smlouvy přičleněno

k Československu, nevyvolalo to u jeho zhruba 50 000 obyvatel žádné nadšení. Za necelá dvě staletí se z nich stali loajální občané Německa, kteří se svými novými spoluobčany nesdíleli ani nadšení z nezávislosti, ani naděje do budoucna. Když se účinkem další smlouvy, tentokrát mnichovské, Hlučínsko stalo v roce 1938 opět součástí Německa, přijali to „Moravci“ z převážné části s pocitem, že se jedná o napravení křivdy, která se jim stala.

Jenže Německo, do kterého se vraceli a v němž po dalších sedm let setrvali, bylo jiné než to, ze kterého odešli; bylo

Pohled na částečně obnovený hřbitov s mohylou nad ostatky v pozadí.

to Německo nacistů a Hitlera, rozhodlané rozpoutat největší válku světových dějin. Německo, které mělo v programu také hospodářské a posléze i fyzické zničení Židů i všeho, co připomínalo, že po stáletí v Evropě žili a působili.

ŽIDÉ

Kdy vznikla židovská obec v Hlučíně, nevíme. Ale je prokázáno, že tu byla v letech 1840–1843 postavena synagoga a že hřbitov zdejší obce je ještě starší – jako datum jeho založení se uvádí rok 1814. Po připojení Hlučína k Československu se zdejší Židé začali rychle stěhovat jinam, především do Ostravy, která nabízela mnohem lepší příležitosti, jak se uživit, i velké židovské zázemí (v roce 1930 tu žilo přes 7000 Židů). V důsledku toho hlučínská obec prakticky přestala existovat. Synagoga byla prodána a v r. 1931 dokonce zbořena, o hřbitov se staraly náboženské obce z Ostravy. Když se pak Hlučín ocitl ve sféře nacistické moci a v nedaleké Opavě a dalších sudetských městech hořely o „křišťálové noci“ v listopadu 1938 synagogy, nebylo už z toho, co připomínalo nenáviděné Židy, moc co zničit. Kromě hřbitova, na který ovšem také došlo. Na rozkaz nacistů z něho byly vytrhány náhrobní kameny a použity jako stavební materiál.

Na samém konci války, 28.–29. dubna 1945, byl Hlučín po těžkých bojích osvobozen. Přes 3000 vojáků Rudé armády z těch, kteří padli během ostravské operace, bylo pohřbeno do hromadných hrobů, zřízených na ploše hlučínského židovského hřbitova. Na zbývající části jeho pozemku byly na hromadu svezeny vykopané ostatky Židů a překryty hlínou. Tak

vznikla mohyla, jak ji můžeme vidět dodnes.

KAPITOLA TŘETÍ

Po více než šedesáti letech od konce druhé světové války se otevřela třetí kapitola příbě-

hu hlučínského hřbitova. Důležitým předpokladem k ní byl rok 1989 a pád komunistického režimu v Československu. „Prajzská“ a „Moravci“ se stali po dlouhé době předmětem seriózního historického zkoumání. Ale co je ještě důležitější, o obnovení historické paměti se začali zajímat i lidé, kteří tu dnes žijí, a také jejich zvolení představitelů.

Po zmizelých židovských náhrobcích začal pátrat hlučínský rodák, ing. arch. Mojmir

Náhrobek Aharona Friedlandera, 1861.

Sonnek: „Sondou jsem prohledal celé koryto potoka Brudek, kde podle pamětníků mohly kameny skončit. Nenašel jsem tam nic, stejně tak jako pod cestou v městské části Rovniny. Nakonec jsem náhrobky objevil v odvodňovacím žlabu, bylo jimi vydlážděno koryto suchého příkopu, který měl chránit před dešťovou vodou prameniště pitné vody,“ popisuje své několik let trvající úsilí.

Nalezeno bylo celkem 62 celistvých nebo přepůlených náhrobních kamenů, 130 zlomků s torzy nápisů či výzdoby a množství drobných fragmentů.

V září 2007 rozhodlo město Hlučín o tom, že daruje pozemek s mohylou za hřbitovem Rudé armády Federaci židovských obcí, aby na ní mohla bývalý židovský hřbitov částečně obnovit. Během dalšího roku byly na tento pozemek postupně osazeny náhrobky. Ty, které byly nalezeny přepůlené, byly zpevněny kovovým čepem a slepeny. Malé zlomky byly uloženy do země, větší fragmenty vytvořily mozaikový povrch mohyly nad vykopanými ostatky.

Na podzim 2009 byl na hřbitově umístěn kamenný kvádr, vážící 1,5 tuny, s nápisem: „Židovský hřbitov v Hlučíně – založen 1814 – zničen nacisty 1943 – částečně obnoven 2008.“ A 14. října došlo, za přítomnosti vrchního rabína Efraima Sidona, starosty města Hlučína ing. Bernarda Ostárka, arch. Mojmiru Sonnka, představitelů ŽO v Ostravě, zastupců FŽO a zastupitelů i občanů z Hlučína, k slavnostnímu znovuootevření hřbitova.

Na obnovu přispěly zejména FŽO v ČR, nadační fond Zecher, město Hlučín, NFOH a nadace ŽO v Praze. Autorem koncepce i realizace řešení je ing. Jaroslav Klenovský.

Text a foto JIRÍ DANÍČEK

FRIEDL DICKER-BRANDEISOVÁ V HRONOVĚ

Pamětní deska v ulici Českých bratří

Dne 6. listopadu 2009 odpoledne v Hronově odhalili pamětní desku malířky a návrhářky Friedl Dicker-Brandeisové (1898 Vídeň–1944 Osvětim) na bývalém domě zaměstnanců firmy Spiegler č. p. 481 v ulici Českých bratří. Hlavní projev pronesli mladý farář Českobratrské církve evangelické Michal Kitta a starostka Hronova Hana Nedvědová. Pak žákyně místní školy přednesly básně Jiřího Ortena a Leonarda Cohena, zazněly židovské klezmer písně v podání Tomáše Novotného a Barbory Beranové a setkání ukončila přednáška Arno Paříka o životě a díle Friedl Dicker-Brandeisové, která v Hronově v letech 1938–1942 načas nalezla útočiště před pronásledováním.

Do Československa Friedl Dicker-Brandeisová uprchla v roce 1934 z Vídně, v roce 1936 se vdala za Pavla Brandeise a spolu odešli do Hronova, kde pracovala jako textilní návrhářka pro firmu B. Spiegler a synové. V roce 1938 se Friedl významně podílela na uspořádání manifestační výstavy *Náchod 38 k 20.* výročí Československé republiky, za vystavené návrhy textilních vzorů obdržela zlatou medaili. Zpočátku bydleli v domě pro zaměstnance této firmy, naproti evangelické modlitebně, kde působil jako farář Jan Dus st., který se snažil malířku podporovat alespoň nákupem jejích obrazů. Po okupaci se Brandeisovi museli několikrát stěhovat, nejprve do skladiště v domě č. p. 240 v ulici Bratří Čapků, poté do podkrovního domu Lowyových č. p. 332 v Havlíčkově ulici, odkud se svým manželem nastoupila v polovině prosince 1942 do transportu do Hradce Králové a poté do Terezína.

BAUHAUS V TEREZÍNĚ

V Terezíně byla vzhledem ke své umělecké kvalifikaci a zkušenosti pověřena výukou a výchovou dětí v terezínských domovech. Mimo to se spolu s Kamilou Rosenbaumovou účastnila přípravy inscenace Karafiátových *Broučků*, kdy si děti pod jejím

vedením samy vytvářely návrhy kostýmů. Friedl na základě kurzů Johannese Ittena v Bauhausu vypracovala vlastní způsob výtvarné výchovy a řadu zvláštních metod, které měly působit k obnově a posílení celkového psychického stavu dítěte. Za hlavní cíl výuky dětí považovala uvolnění skrytých zdrojů dětské tvořivosti, rozvíjení jejich fantazie a představivosti, posílení schopnosti samostatného úsudku, čímž se mělo napomoci jejich autentickému sebevyjádření. Uvědomovala si rovněž význam dětské tvořivosti jako prostředku uvolnění konfliktních zážitků a psychických stavů. S dr. Bäumlou prováděla analýzy kreseb svých dětí a jejich vyhodnocení z tohoto pohledu.

Friedl Dicker-Brandeisová bydlela na chodbě ve druhém patře dívčího domova v L 410, kde působila nejvíce, a zde také třídila a shromažďovala kresby svých svěřenců do dvou kufrů, které schovávala pod postelí. Po osvobození byly nalezeny na půdě L 410. Právě díky Friedl se dochovala proslulá sbírka dětských kreseb z Terezína (dnes v pražském Židovském muzeu), zcela unikátní soubor, který patří k nejpů-

Friedl Dicker-Brandeisová: *Hronov*, pastel, 1938/42.

sobivějším výtvarným dílem, vytvořeným na našem území.

Výuka kreslení probíhala v dětských domovech až do konce září 1944, kdy začaly odcházet tzv. likvidační transporty do Osvětimi. Jedním z prvních odejel 28. září Pavel Brandeis, týden po něm, 6. října 1944, byla s většinou terezínských dětí deportována do Osvětimi také Friedl. Kresby z terezínských hodin kreslení jsou na stovky z nich poslední a často jedinou památkou.

ARNO PAŘÍK

KRESLÍŘ ANTONÍN SLÁDEK (1942–2009)

První kresby nakreslil Antonín Sládek pro *Roš chodeš* v září 2003. Byly to dvě ilustrace k povídce Arnošta Goldflama

Za *Roš chodeš* a za nakladatelství Sefer, pro které ilustroval knihy, mu děkuji a loučím se s ním.

JIRÍ DANÍČEK

Antonín Sládek v Paříži. Foto archiv.

„Zase jednou o Standově babičce“. Pak přišly další, k povídkám a literárním ukázkám, jak je časopis postupně otiskoval. Pravidelná spolupráce se datuje od května 2006. Tehdy se v rubrice „přehled českého tisku“ poprvé objevily Antonínovy kresby, vycházející z konkrétních situací nebo zobrazující konkrétní osoby. Od té doby jsme v redakci každý měsíc s napětím a zvědavostí očekávali, jaké nové obrázky nám dodá. Těšili jsme se na ně, stejně jako myslím i většina čtenářů. A nikdy jsme nebyli ve svém očekávání zklamáni. Antonín Sládek byl dobrý malíř, slušný grafik i nápaditý typograf, ale kreslíř byl naprosto jedinečný.

Nikdy nevycházel bez skicáře, do kterého zaznamenával všechno, co ho zaujalo; především to byly tváře lidí. Také jsem nikdy nebyl svědkem, že by to někdo vnímal jako pózu nebo se proti tomu ohradil. Dělal to tak přirozeně, že to také každý za normální a přirozené považoval.

V kresbách, které se v jeho skicářích hromadily, by se snad dala najít lehká ironie i trocha soucitu, zkušenost, která je základem skepse i nějaká ta stopa zlomyslnosti. Ale stejně jako jeho kresby nemají nic společného s karikaturou, nejsou ani z těchto prvků sestaveny, ba ani skrze ně. Jenom se podílejí na společném díle, kterým je zvláště pravdivá skutečnost kresby. Poměr těch prvků si každý, koho Sládek kreslil, nastavil sám.

Posledního října letošního roku Antonín Sládek v šedesáti sedmi letech zemřel. Díky laskavosti Galerie Ztichlá klika se s ním můžeme rozloučit otištěním několika kreseb, které patří k jeho volné tvorbě.

Antonín dělá lidi. Někdy celé lidi, jindy jen lidské hlavy. Měl by sice vařit pivo, on ale dělá lidi. To je jeho záliba, dělá je kudy chodí, vlastně kudy sedí, a dělá je rád, a nedá si do toho od nikoho kecat. To jsem trochu zkoušel, myslel jsem, že bych mu mohl poradit..., že bych k tomu snad směl něco říct, aspoň když dělá zrovna mě.

Ale kdepak. Udělal mě podle svého, a ne jednou, co já vím, tak nejméně 5x! A pokaždé jsem se mu tak pěkně povedl, že jsem se oříásl hrůzou: „Ano, tohle jsem nejspíš já.“

Daly by se mé pocity vyjádřit ještě asi takhle: Líbilo se mi, jak je to pěkně uděláno, a nelíbilo se mi, že jsem to já.

Když se tak na tu svou hlavu podívám, jako bych zahlédl i takovou jednu špatnou myšlenku, na kterou už jsem skoro zapomněl.

No, nebudu to rozmazávat. Ale když se Antonín pustí do někoho jiného, to je jiná, to pak šťastně volávám: Ó to je krásná slečna, ó to je krásný Placák, a moc krásný Matzenauer... překrásný Moucha... spanilý Kašík... ach a ten Kroutvor!

Někdy, vytržen ze společenských souvislostí, dělá Antonín taky třeba zeleninu. Ale jen někdy, a to jde o l'art pour l'art – zcela vyčištěné umění, tedy umění bez problémů.

IVAN WERNISCH

PRAŽSKÝ LITERÁRNÍ DŮM

O snaze oživit multikulturní prostředí předválečné Prahy a Čech

Pár kroků od Karlova náměstí, v Ječné ulici, sídlí od léta 2009 Prager Literaturhaus – Pražský literární dům autorů německého jazyka (PLD). Nachází se ve vnitrobloku, v přízemní budově, kam nedoléhá pouliční ruch. Činnost téhle instituce už ovšem běží pět let a lze říci, že ačkoli nebývá středem mediálního zájmu a neoplývá finančními prostředky, má jasný cíl a lidi, kteří v ní pracují, už pro něj dokázali mnohé udělat.

Pražský literární dům byl založen roku 2004 na popud spisovatelky Lenky Reinerové, germanisty a bývalého velvyslance v Německu Františka Černého a profesora Kurta Krolopa, předsedy Společnosti Franze Kafky. Plán na založení organizace, která by se snažila připomínat a oživovat multikulturní prostředí předválečné Prahy a Čech, je ale mnohem starší, sahá do 60. let, ke kafkovské konferenci v Liblicích.

Lze vůbec tak bohatý a rozmanitý historicko-kulturní fenomén připomínat, aniž by ustrnul ve stereotypním obrazu tehdejší doby a pražské atmosféry, aniž by se stal spíše komerčním objektem, založeným na zviditelňování jen nejznámějších autorových jmen, Franze Kafky, Maxe Broda a Franze Werfela? Je vůbec možné multikulturní prostředí nějak „oživovat“? A otázka velmi citlivá: jak spojovat povědomí o šoa s povědomím o poválečném odsunu německého obyvatelstva z Čech a Moravy? Některé pořady PLD svědčí o tom, že se tato instituce snaží se všemi zmíněnými problémy vyrovnat co nejpoctivěji.

LIDSKÉ OSUDY

Činnost PLD je rozdělena do zhruba tří okruhů: první okruh se zabývá historií a částečně následuje klasický model: pořady a besedy o autorech, kteří v Praze a Čechách žili. Takové bylo třeba letošní čtení z textů Huga Saluse či pořad o Franzi B. Steinerovi (viz strana 16 tohoto čísla). Konají se však i akce, které téma skutečně oživují a snaží se k němu přistupovat neotřelejším způsobem.

Na podzim roku 2008 se v Městské knihovně konalo sympozium nazvané „Praha – rozdělené osudy – 1939–1948“. Kromě

čtení z děl pražských německých autorů, filmových, zvukových a fotografických ukázek z jejich života patřila k tomu nejzajímavějšímu část „Lidské osudy“. V ní besedovali nejen historici, ale – a hlavně – pamětníci: Němci a Židé, kteří se v Čechách buď narodili, nebo tu prožili mládí. O svém osudu mluvila například paní Eva Mändl-Roubíčková (nar. 1921) pocházející

Přednáška v PLD: vpravo prof. J. Adler, vedle něj Ulrich von Loyen. Foto archiv.

z německy mluvící židovské rodiny v Žatci, která prožila čtyři roky v terezínském ghetu, či Alice Tatiana Lukešová, nar. roku 1927 v Praze, dcera posledního šéfredaktora pražského listu *Prager Tagblatt* Františka Lederera. Hlavním tématem jejich vzpomínek bylo vyhnání a odchod z Čech. Volné pokračování sympozia se pak konalo letos na jaře, tentokrát přišli lidé, kteří pocházejí z pohraničních oblastí bývalého Československa a odsun Němců zažili jako děti.

KOLÁŽ O ODSUNU

V rámci tohoto sympozia se na českém gymnáziu a v české základní škole konal workshop na téma vyhnání Němců z Čech. Vedla jej malířka a pedagožka Annelies Schwarzová z Horní Brusnice u Trutnova, která po odsunu z Čech žila v Hannoveru, Berlíně a Brémách. „Bylo vidět, že mnohé děti o tématu nevědí skoro nic,“ vzpomíná germanistka a překladatelka Veronika Dudková, která v PLD pracuje jako koordinátorka. „Jeden kluk se po chvíli přihlásil a ptal se, proč ta paní mluví o vyhnání Němců, když předtím Němci vyhnali Čechy z pohraničí. Úplně se do ní pustil. Podle zápalu, s jakým mluvil, se zdálo, že možná někdo z jeho předků patřil k české

menšině vyhnané po záboru Sudet do vnitrozemí. Ale ať už jeho pohnutky byly jakékoli, ten chlapec byl přesto ochotný si výklad vyslechnout a pak udělal s ostatními na téma odsunu koláž. Moc pěknou – a zcela jednoznačně v ní vyjádřil svůj názor. Děti byly celkově vstřícné. Využily možnosti navázat dialog o věcech méně známých a třeba ne zrovna příjemných a nahlédnout je v širších souvislostech.“

Na otázku, zda v rámci besed a programů zaznělo z úst pamětníků něco zcela překvapivého, V. Dudková říká: „Zajímavý pohled na situaci Němců v Čechách podle mě má kněz Anton Otte, který tu po válce s celou rodinou zůstal a žil tu až do 60. let. Podle svých slov do Německa odešel teprve ve chvíli, kdy mu komunisté nedovolili studovat teologii. Jinak prý nikdy neměl pocit, že je perzekvovaný pro svůj německý původ. Ale to je individuální zkušenost, daná možná značně i povahou a otevřeností pana Otteho.“

K dotazu, do jaké míry se PLD soustřeďuje na židovskou společnost předválečné Prahy, V. Dudková odpovídá: „My tohle nemáme jako jedno z hlavních témat, ale je jasné, že když se někdo zabývá pražskou německou literaturou, tak nemůže židovský prvek obejít, je to něco, co tuhle literaturu formovalo. Měli jsme pořady o výrazně židovských autorech, ale existuje samozřejmě i řada autorů, pro které jejich židovství nepředstavovalo otázku ani náboženskou, ani národnostní, nijak ho netematizovali, přesto je v jejich díle nějak přítomné. Na sympoziu Rozdělené osudy patřilo určitě k nejsilnějším vzpomínkám vyprávění paní Roubíčkové, jejíž *Terezínský deník* vyšel nedávno i česky.“

STIPENDIA A KULTURNÍ KRAJINA

Zajímá vás, jak působí Praha na vnímavého mladého německého spisovatele? Co ho zaujme na zdejších ulicích? Přečtěte si blog, kteří píší stipendisté Pražského literárního domu. Druhým okruhem činnosti PLD je totiž udělování stipendií na (většinou) měsíční pobyt v Praze (pro německy píšící autory) a v německém Wiesbadenu (pro ty české). Mezi dosavadními stipendisty je řada autorů, kteří mají vztah k Čechám nebo se česko-německými vztahy zabývají ve svém díle. Jako první byl v Praze Peter Härtling, který má k Čechám úzký vztah. Na německou stranu vyjela

autorka Radka Denemarková, která česko-německé vztahy reflektuje ve svém díle, spisovatel a historik Luděk Navara či děčínský básník Radek Fridrich.

PLD svým pohledem na násilně přetržené česko-německé (resp. česko-německo-židovské) kulturní prostředí doplňuje program Goethe Institutu a Společnosti Franze Kafky: snaží se mluvit i o méně známých umělcích a zohledňovat i autory z Čech, Moravy a Slezska. Tomu má mj. napomáhat třetí hlavní okruh činnosti, projekt nazvaný Kulturní krajina. Jedná se o internetovou interaktivní mapu, jejímž cílem je stmelit a propojit organizace, které se zabývají německým kulturním dědictvím na českém území. „Zvláště v regionech je hodně malých zajímavých organizací nebo jedinců a často o sobě navzájem nevědí,“ říká V. Dudková. Za všechny uvedme například webovou stránku kohoutikriz.org Jana Mareše a Iva Kareše věnovanou šumavské německé literatuře od 15. století do současnosti. Každý autor je představen stručnou biografií a ukázkami z díla v originále a českém překladu.

Na mapě Pražského literárního domu jsou zanesena místa a lidé, kteří se tématu věnují, s propojením, aby spolu mohli snáze komunikovat. Současně jim PLD nabízí, že na svém webu bude zveřejňovat informace o jejich činnosti (publikace, programy apod.).

PUBLIKACE

Jaké existují souhrnné práce věnované pražské a české německy psané literatuře první třetiny 20. století? Jako přehledný zdroj přístupný i širší veřejnosti uvádí V. Dudková publikaci *Böhmische Dörfer, Putování opuštěnou literární krajinou* Jürgena Serkeho (Triáda, 2001). Dále je tu monografie Josefa Mühlbergera *Dějiny německé literatury v Čechách* (Albis International, 2006), která se věnuje literatuře na území celých Čech a Moravy v letech 1900–39. „Mühlberger patřil k posledním prostředníkům mezi pražskou, sudetskou a českou literaturou zároveň. Ve své studii podchytil spoustu regionálních autorů, o kterých se dnes ví jen málo nebo nic. Původní verzi napsal jako dizertaci ve 20. letech minulého století. V Německu se pak v 80. letech k publikaci vrátil, rozšířil ji a doplnil. Tehdy už to byl starý pán a očividně neměl po ruce dostatek materiálu, takže v německém vydání je spousta faktografických chyb. V českém vydání je ale hodně omylů opravených, navíc obsahuje i podrobný přehled českých překladů,“ komentuje tuto publikaci Dudková. Pro studenty je vhodná třeba *Menší knížka o německých spisovatelích z Čech a Moravy* Pavla Kosatíka (Nakladatelství Franze Kafky, 2001).

KNIHOVNA

V Pražském literárním domě se nachází rozsahem ne úplně největší, ale cenná knihovna na dané téma. Darovala ji sem paní Katharina Holzheuerová, německá archi-vářka, která se v 60. letech dostala k tématu pražské německé literatury a začala po českých a německých antikvariátech sbírat díla jejích autorů. Za ta léta shromáždila asi tisíc svazků, z nichž některé jsou opravdu jedinečné: edice z 20. a 30. let, dnes už takřka nedostupné (proto se tu půjčují jen k prezenčnímu studiu). V tomhle smyslu se jedná o nejucelenější veřejně přístupnou knihovnu k tématu. Knihovna se dále průběžně rozšiřuje o primární a sekundární literaturu a brzy se možná rozroste velmi zásadně: o zhruba 2000 svazků z pozůstalosti Lenky Reinerové.

K nejzásadnějším budoucím projektům patří stálá česko-německá představená expozice o pražské německé literatuře období 1890–1939, k níž se plánuje vědecky fundovaný katalog. Nejen vzhledem k omezeným prostorám v Domě půjde o výstavu interaktivní, hojně využívající počítačovou techniku. Bude určena především pro studenty českých a německých škol, kterým už teď PLD nabízí přednášku či seminář na uvedená témata.

Všechny plány ale závisí na financích. Dosud PLD zásadně podporovala a stále ještě podporuje Nadace Roberta Bosche; novým druhým hlavním sponzorem je energetická společnost e.on, přispívají i soukromí dárci. PLD v současnosti shání prostředky i na tak základní věci, jako jsou stolní lampičky či židle do kanceláře...

Nenápadný nízký domek na dvoře v Ječné ulici se tak pomalu, ale jistě dostává do povědomí odborníků i lidí, kteří se o problematiku zajímají. Plní několik funkcí: odborně poučeného pracoviště, které organizuje popularizační pořady a zve k nám kvalitní znalce a zajímavé pamětníky ze zahraničí (Německa, Rakouska, Velké Británie); servisu pro školy a veřejnost, jimž nabízí přednášky či semináře a cenný zdroj informací; a současně místa, kam lze jen zajít, prohlížet si knihy a časopisy, popřípadě si na sklonku všedního dne odpočinout u kávy či sklenky vína a poslechnout si úryvky z děl autorů, kteří zde žili před námi (v rámci cyklu Kaffee-Kuchen-Literatur). Možná, že právě tahle škála a otevřenost je na Pražském literárním domě to nejsympatičtější.

ALICE MARXOVÁ

(Kontakty: Ječná 11, Praha 2; tel: 222 540 536; fax: 221 610 244; e-mail: info@prager-literaturhaus.com; www.prager-literaturhaus.com.)

ZEMŘEL M. EDELMAN

(dokončení ze str. 3)

člověka, kdekoli jsou tyto hodnoty ohroženy. Zavrhoval sionistický pohled na židovskou historii. Zůstal navždy skeptický k jakémukoli nacionalismu a kriticky smýšlel i o instituci státní moci.

Bývalý izraelský ministr obrany a zahraničí Moše Arens vzpomíná, jak Edelmana navštívil před čtyřmi lety ve Varšavě. Vypili spolu láhev koňaku a hovořili o povstání, přičemž Edelman nešetřil nelichotivými poznámkami na adresu tehdejších spolubojovníků z revizionisty vedené Židovské vojenské ligy. Rozpravě o izraelské politice se raději vyhnuli. Edelman totiž Izrael kritizoval a v blízkovýchodním konfliktu dával na jevo své sympatie k Palestincům (jako těm „slabším“ a „utlačovaným“). Tohle mu Izrael nedokázal odpustit. Arens poznamenává, že ani jedna izraelská univerzita mu neudělila čestný doktorát. Vyznamenali ho Poláci (nejvyšší státní vyznamenání Řád bílého orla), Američané (čestný doktorát na Yaleově univerzitě) a Francouzi (medaile Čestné legie).

Ideologie Bundu – Židovské socialistické strany – hájila multikulturní řešení židovské existence v rámci socialistického Polska. Oponovala tak sionismu a jeho představě o národním státě Židů v Palestině. Je zajímavé, že Edelman zůstal myšlenkám Bundu věrný až do smrti, jakkoli ho polští socialisté zklamali. Na fotografii z Edelmana pohřbu lze na praporu přehozeném přes jeho rakev rozeznat jidiš nápis: *Jidišer Socjalistišer Farbund*.

V polském národním životě hrál Edelman významnou roli jako Žid, jako symbol Žida. Přitom nebyl nábožensky založený, lze ho dokonce označit za „protináboženského Žida“. Přesto si přál, aby ho pochováli na varšavském židovském hřbitově a aby ho vyprovázela vrchní polský rabín. Edelmanův hrob se nachází poblíž masových hrobů těch, kdo zahynuli ve varšavském ghettu.

Připravila **am**

V textu je citováno z následujících článků: prof. Michael Berenbaum a Jon Avnet: *A Life or Resistance* (Forward.com); Moše Arens: *The Last Bundist* (Haaretz.com); Michael T. Kaufman: *Marek Edelman, Commander in Warsaw Ghetto Uprising, Dies at 90* (nytimes.com); Baruch Trotsky: *Marek Edelman z"l* (jewdas.org); Sydney Nestel: *The Last Bundist* (syds-blog.blogspot.com).

BRATŘI MARXOVÉ

Harpo vzpomíná na začátky slavné komediální skupiny

Když jsem měl harfu dva týdny, vzal jsem ji na jeviště. Předtím, když jsme svými pampampadami doprovázeli nějakou písničku, hlučná pampam obstaraly mandolína a Groucho zabrnkal padam na kytaru. Teď jsem všechen doprovod zvládl já s harfou, jejíž zvuk rezonoval po celém podniku.

Zjistil jsem, že harfa stála čtyřicet pět dolarů (máti Minnie ji koupila na splátky, deset dala ze svého, zbytek mi po dolaru srážela z týdenní výplaty), a tím jsem získal k nástroji ještě větší respekt. I Groucho před ní musel smeknout: kdykoli se mi teď zachtělo, přehlušil jsem mohutným hrábnutím do strun celého Groucha i s jeho sytým hlasem, kytarou nebo mandolínou.

Gadsden, Alabama. Po roce, kdy jsem harfu zkoumal a ohmatával, hrál na ni metodou pokusu a omylu, jsem předvedl své první sólo – *Annie Laurie*. Sklidil jsem obrovský potlesk a volání po přídávku. Jenže jediný přídavek, na který jsem se zmohl, byla pořád dokola *Annie Laurie*, s elegantním mihotáním ve strunách (tehdy jsem netušil, že se tomu říká glissando), kterým jsem odděloval jednotlivé sloky. Samotná přítomnost harfy (harfy, ne harfeníka) nám zvedla měsíční příjem o pět dolarů. Znovu se ukázalo, jak se Minnie vyzná. Poměr výdajů a příjmů byl výhodný, jak by řekl Chico. Harfa nás měsíčně stála čtyři dolary ve splátkách a pět dolarů vydělala.

Little Rock, Arkansas. Poprvé jsem zahrál skutečné akordy, vybrnkal melodii a zvládl úchvatná glissanda ve vlastní úpravě sextetu z písně *Lucia*. Diváci uctivě tleskali, Groucho se mračil.

St. Joseph, Missouri. Na cestě z divadla do kulečníkové herny jsem se zastavil před výlohou obchodu s tretkami. Zaujal mě v ní zarámovaný obrázek anděla, který seděl na obláčku a hrál na harfu. Jenže anděl za výlohou měl harfu postavenou tak, že se mu opírala o pravé, nikoli o levé rameno, jak jsem to dělal já. Celou tu dobu jsem ji zkrátka a dobře držel špatně.

Byla to moje první lekce ve hře na nástroj. Přehodil jsem harfu a cítil se mnohem profesionálněji. Opožděně díky za radu, pane F. W. Woolworthe.

Muskogee, Oklahoma. Jak jsem začínal zjišťovat, harfeník má problémy jako ni-

kdo jiný, ani hráč na tubu nebo na basu nemá takové. Tuba nemá struny. A basu můžete vozit tramvají.

Když se s harfou pěkně zachází, má měkký tón, který se moc nerozléhá. Když se na ni hraje jemně, musí být v sále úplně ticho, jinak by ji nikdo neslyšel. Obe-

Harpo ve filmu *Animal Crackers*, 1930.

centstvo to většinou respektovalo – totéž se ale nedalo říct o některých členech ansámblu.

V Muskogee (nebo možná to bylo někde v Kansasu) s námi v programu vystupoval hadí muž, který předváděl útky z pout. Byl to malý nanicovitý Maďar, který se vždycky nechal spoutat manželkou, ochraptělou Čerokézkou. Jeho výstup spočíval v tom, že se osvobodil ze zauzlovaných provazů (uzle jeho žena vážala samozřejmě tak, aby je mohl snadno uvolnit), a musel to stihnout za dobu, kdy orchestr hrál refrén *Věžeňské písně*.

V tomhle divadle byl sál tak malý, že za jevištěm už nebylo nic jiného než místnůstka s toaletou. Když jsem hrál sextet z *Lucie*, tu část, která má být v *pianissimu*, zaslechl jsem legrační zvuk, který nevycházel z harfy. Podíval jsem se dozadu. Hadí muž seděl na záchodě, měl otevřené dveře a zíral na mě.

Pohled na něj mě tak ohromil, že jsem zmlkl. A v té chvíli Maďar zatáhl za splachovací páčadlo. Zvuk se rozlehl po celém divadle, až nahoru na balkony. Obecenstvo se domnívalo, že se jedná o nějaký zvláštní trik na harfu, a vypuklo v bouřlivý potlesk.

Oplatil jsem mu to. Jedné sobotní noci se mě mistr útěků zeptal, zda bych nezaskočil za jeho ženu, která se musí postarat o dětátka, sbalit všechno, aby stihli vlak. Rád jsem mu vyhověl. Před vystupem jsem ho zavázal do pout, ale *svými* uzly. Když konečně spustili oponu, ještě sebou mrskal a funěl po jevišti. Nedostal se přes první uzel. Museli ho odtahnout za nohy a provazy přefezat nožem.

Tak tohle byly okolnosti, se kterými se andělek s harfou vypořádávat nemusel.

Elko, Nevada. Asi tady jsem vymyslel svůj kousek se „zmizením pod kobercem“. V té scéně mě honil polda. Neměl jsem se kde schovat. Úplně zoufalý jsem zvedl cíp koberce a (jak vidělo publikum) vklouzl jsem pod něj po zádech nohama napřed, až jsem zmizel, jako by se z koberce stal kus lepenky. Ani záhyb se neukázal. Tenhle fór pokaždé zdvihl obecenstvo ze židlí (obzvláště když jsem neodolal a v některých drsnějších městech na Západě jsem skrz díru v koberci ještě vystrčil prst).

Jeviště jsme si na trik připravili: podlaha, na které ležel koberec, nebyla opravdová, postavili jsme ji z praktikáblů. Pod středem koberce byla mezi nimi škvíra přikrytá plachtovinou. Vklouzl jsem do ní a předvedl to úžasné zmizení.

San Francisco. Když jsme dorazili do San Franciska, dorazil tam i déšť. Bože, jak tam přšelo. Cestou do divadla jsem promokl na kost, a tak jsem po dopolední zkoušce vešel do prvního obchodu, abych si koupil přšiplášť.

Ten první obchod byla zastavárna. Za tři dolary jsem tam koupil elegantní obnošený nepromokavý kabát. Totiž na ramínku vypadal opravdu náramně, ale jak jsem později zjistil, na mně visel jako plachta. Ale za tu cenu mi bylo jedno, jak vypadám, hlavně když nepromoknu. Běžel jsem zpátky do divadla a pověsil plášť v zákulisí, aby uschl.

Když jsem si ho po večerním představení oblékl, rozpadl se ve švech. Strašně mě to dopálilo. Vystřelil jsem ve vlajících cá-

rech kabátu do zastavárny, aby mi vrátili moje tři babky.

Jak jsem dobíhal, zlost mě skoro přešla. Vlastně se nedokážu kvůli ničemu zlobit déle než pět minut. A tak jsem ze zastavárny odešel bez svých tří dolarů, zato s rozpáraným kabátem a s klarinetem, který jsem koupil za šest a půl dolaru.

Aby to nebyla úplná prohra, oblékl jsem trenčkot druhý den na jevišti. Patřil tam. Pro komediální výstup bych si nemohl přát lepší kostým. Dokonale se hodil ke spláclému cylindru, roztrhanému paruce a plandavým, padajícím kalhotám, které místo pásku přidržovala šňůra na prádlo. Přišel jsem k němu obrovské záplaty a kapsy – vešlo se do nich tolik rekvizit jako do půlky lodního kufru. Ten nákup mě nakonec úžasně potěšil a hrálo mě, jak prozíravě jsem se zachoval, když jsem si ze všech kabátů v San Francisku vybral ten správný.

Fargo, Severní Dakota. Jak se sezona chýlila ke konci, začali jsme se nudit. Otravovali jsme se navzájem, otravoval nás náš výstup a zbytek souboru. Třicet týdnů byla dlouhá doba. První vybuchl Groucho. Zaskakoval za chlapíka, kterého předtím vyhodili z programu. Groucho měl uvést herce, který vystupoval v ženské roli. Jenže místo „Divé Báry“ ohlásil „Divnou Káru“ a letěl z programu taky.

(Nejpozoruhodnější postava, kterou jsem tehdy znal, byla dáma jménem Metcalfe. Byla to herečka, která vystupovala jako mužský představitel ženských rolí. Aby nezkazila divákům iluzi a nepřišla o práci, musela se pořádně chovat jako chlap. Na jevišti nosila paruku, kterou na závěr sundala a odhalila mužský sestřih. „To jste naleťli!“ vykřikla na diváky křaplavým barytonem. Pak dlouhými kroky odkráčela do šatny, kde si oblékla mužské šaty. Obelstila každé obecenstvo a většinu manažerů, pro které pracovala, ale před zbytkem souboru své tajemství uchovat nedokázala. Kdykoli šla na pánský záchod, polovička chlapů vyrazila za ní.)

A znovu v Chicagu. Po všech těch dalekých venkovských krajích nám domov připadal jako starý spolehlivý přítel. Začínalo léto a všechno bylo nádherné. Minnie seděla v obývacím pokoji a nalepovala do sešitu výstřižky s recenzemi. Táta Frenchie se otáčel v kuchyni, dusil zelí a pekl žebírka. Děda si hověl na verandě v houpacím křesle a šíšlavě vyvolával značky kolemjedoucích aut: „Fort... Moxfell... Fort... Pockart... Fort... Moxfell...“

Bylo druhé léto první světové války. Z nás dostal povolávací rozkaz jen Gumbo a sloužil v armádním táboře blízko Chicaga. Já jsem sloužil s Chicem v herně v zadní místnosti trafiky na 45. ulici. Na téhle adrese byly vlastně bok po boku dvě trafiky, se dvěma karetními hernami v zadním sálku. Ukázalo se to jako velmi šikovné uspořádání.

Ve městě platil zákon, že všechny hry musejí skončit do jedné hodiny v noci. Jednou v noci jsem hrál binokl v jedné herně a Chico v té vedlejší. Za pět minut jedna Chicova hra skončila a on přešel k nám, aby kibicoval. Zrovna mi padly parádní piky a vsadil jsem, že získám čtyři sta bodů. Blížilo se zatmění a já se začal potit. Kdybych ztratil tuhle hru, do konce léta si neškrtnu.

Chico se mi rychle podíval přes rameno do karet. Dal mi znamení, abych netáhl, pak rychle obešel stůl a zmizel zadním východem. Čekal jsem. Za půl minuty

Chico, Groucho a Harpo, 1935.

mě chtěl někdo k telefonu. Byl to Chico, který volal z vedlejší herny. „Nech to kárové eso,“ řekl, „a jako trumfa vynes kluka...“

Při rychlém odchodu kolem stolu si Chico zapamatoval všechny karty mých protihráčů. Popsal mi přesně, jak mám táhnout. Běžel jsem zpět a poslechl jeho příkazy. Když tloukla jedna, sebral jsem všechny sázky a získal bank.

Jediný, kdo se mohl Chicovi v binoklu postavit, byl jeden chlapík z Chicaga. Jmenoval se Pete Penovitch. Pete byl krás-

ný kluk, což byla pro hazardního hráče přirozená maska. Urostlý, přes sto osmdesát centimetrů vysoký, s dětským obličejem, ospalýma očima a předčasně prosedivelou kšticí. Vypadal jako přerostlé, líné děcko. Ale lenoch to opravdu nebyl. Oplýval nejbystřejší myslí, jakou jsem kdy poznal, a navíc fotografickou pamětí. Když hrál, vyžadoval absolutní soustředění a netoleroval na stole ani popelník, protože by ho mohl rozptylovat.

Pete vyhrával sázky, jak to bylo možné, čestně nebo švindlem, a za léta si tak získal pěkných pár nepřátel. Už když jsem se s ním setkal poprvé, a to mu bylo kolem dvaceti, si nesedl nikdy ke dveřím zády. Pamatuji si, jak jsem s ním jedl v restauraci. Jakmile dostal svou porci pšeničných placek, odhrnul tu první a pustil se do spodnější. Síla zvyku mu nedovolila, aby z vršku hromádky rozdral třeba jen placku.

Chvilí vedl kasino v Chicagu. Když ho otevřel, ukázal mi, jak je uspořádané. Byl na ten brloh strašně pyšný. Prohlásil, že samotná ruleta dokáže zaplatit celou režii. Byla seštelovaná tak, aby podnik nikdy netratil – i kdyby hráči pokryli všechna čísla. „Kdyby se tohle někdy stalo,“ řekl Pete, „kulička z kola vyskočí, vykutálí se ze dveří a sklouzne po Michigan Avenue.“

Pete k nám chodíval, aby si zahrál kulečnick, někdy dorazil i s kamarádem – Řekem Nickem. V suterénu byl věčně randál. Každý tehdy šfouchal tágem, dokonce i dědeček, kterému táhla stovka. Děda nikdy nenosil brýle, do svého konce kouřil fajfku, kroutil si cigarety, vyvolával značky aut a hrál kulečnick.

Jediný, kdo tehdejší bláznivý život nesnášel, byl Groucho. Groucho musel mít soukromí, aby si četl. Celé hodiny proseděl ve svém sportovním elginu, který zaparkoval na 33. ulici. Jednou dočetl knížku, když seděl v garáži v autě, které se vznášelo na řetě-

zech a mechanici ho opravovali. Ale popravdě řečeno, ani naše životy nebyly jen kulečnick a binokl. Hodně jsme hráli v armádních táborech. A léto ještě zdaleka nekončilo, když Minnie dostala nápad. Nastal čas pro lepší šťace. Nastal čas, aby se její hoši vyšvihli výš.

Překlad Alice Marxová

Vážení čtenáři, poslední ukázkou z letošní Židovské ročenky vás upozorňujeme, že je již v prodeji, má 280 stran a stojí 195 Kč (v redakci 150 Kč).

STRMOU STEZKOU

Před sto lety se narodil Franz B. Steiner

Strmou stezkou – tak se jmenoval pořad, který se konal v Pražském literárním domě 12. října, kdy uplynulo sto let od narození jednoho z posledních představitelů pražské německé literatury, básníka, prozaika, filosofa a etnologa FRANZE BAERMANN STEINERA. Výročí přijeli do Prahy připomenout z Mnichova spoluvydavatel poslední edice Steinerova díla Ulrich von Loyen a z Londýna Jeremy Adler, syn spisovatele H. G. Adlera, Steinerova celoživotního přítele, editora jeho básní a správce jeho pozůstalosti. Otcův zájem zdědil syn, profesor germanistiky na londýnské King's College.

ŽIVOT V ČECHÁCH

F. B. Steiner se narodil 12. 10. 1909 v židovské asimilované rodině v pražském Karlíně. Otec vedl obchod s voskovaným plátnem, koženým zbožím a linoleem. Franz navštěvoval německé státní gymnázium ve Štěpánské ulici. Chodil ke skautům, s nimiž proputoval Šumavu (později se k její krajině často vracel v básních), mezi 17. a 21. rokem se nadchl pro marxismus. Zápal ho však rychle přešel – pochopil, jak snadno se velká vize mění v zneužívání moci. Roku 1928 odmaturoval a začal studovat na pražské německé univerzitě obor lingvistika se specializací na semitské jazyky. Pod vlivem přítele H. G. Adlera se začal zajímat o mysticismus a o hinduismus. K jeho pražským přátelům patřili kromě německy píšících autorů Huga Saluse, Maxe Broda, Franze Werfela a Adlera také umělci čeští. Znal se například s Františkem Drtíčkem, který ho naučil používat fotoaparát – díky tomu vznikly při jeho pozdějších cestách (Podkarpatská Rus aj.) velmi zdařilé snímky.

PALESTINA – ANGLIE

V létě 1930 odjel Steiner na rok do Palestiny a na Hebrejské univerzitě studoval moderní arabštinu. Zdejší pobyt ho podle J. Adlera zásadně ovlivnil: objevil své židovství a zájem o osud Židů v Palestině už ho neopustil. V Jeruzalémě bydlel u krajanů, filosofa Huga Bergmana, který Steiner zaujal svým návrhem na řešení židovsko-arabského soužití. (Bergman byl spolu s G. Scholemem, J. L. Magnesem, A. Ruppinem a dalšími intelektuály stoupencem hnutí *Brit šalom*. Navrhovali vytvořit dvounárodnostní stát Židů a Arabů v Palestině pod britským mandátem.) Steiner se domníval, že Židé v Palestině by se měli sna-

žit splynout s Orientem a nikoli se stále obracet na Západ. Po návratu do Prahy svou vizi rozvinul v sionistickém časopisu *Selbstwehr*. Navrhl mj. založit egyptský ústav v Tel Avivu a židovský v Káhiře, aby se tak spojili učenci z obou stran. Ještě roku 1946 se obrátil na Gándhího s žádostí, aby se stal mluvčím mírové židovsko-arabské koexistence.

V půli 30. let se vydal znovu na cesty (Dalmácie, Francie, Itálie), psal básně

Franz B. Steiner. Kresba Josepha Hahna, 1945.

a překládal (do němčiny převodl poezii českého básníka Emanuela z Lešehradu). Po promoci odešel na vídeňskou univerzitu a začal studovat etnologii, roku 1936 odjel studovat do Britského muzea v Londýně. Odtud se ještě stihl vrátit do Prahy a vydat se na Podkarpatskou Rus. Zajímal se hlavně o tamější Romy a plánoval, že o nich napíše knihu (nakonec vznikl jen esej). Počátkem r. 1938 opustil Prahu navždy. Zůstali tu rodiče a většina jeho literární tvorby. Rodiče zahynuli v Treblince, přes osm set básní se nenávratně ztratilo.

V Anglii žil F. B. Steiner nejprve v Londýně, od roku 1940 pak v Oxfordu. Psal práci o sociologii otroctví, sociologii práce u přírodních národů, studii o tabu. Za války také vznikl jeho básnický cyklus *Oberon*.

Když se roku 1945 dozvěděl o smrti rodičů, zhroutil se. O rok později ho ranila mrtvice; byl slabý, trpěl depresemi. Na sklonku 40. let mu pomáhalo přátelství s ostatními exulanty spisovateli a básníky: kromě H. G. Adlera to byli Erich Fried, Elias Canetti, Michael Hamburger a britská spisovatelka Iris Murdochová, do níž se na konci života zamiloval. Zemřel v Oxfordu

27. listopadu 1952 a je pochován na tamním židovském hřbitově.

VYDANÉ DÍLO

Steinerovy básně vyšly posmrtně v edici Německé akademie pro jazyk a literaturu v Darmstadtu péčí H. G. Adlera. První svazek souboru nese název *Unruhe ohne Uhr* a byl vydán roku 1954, druhý obsahující nedokončený autorův cyklus *Eroberungen* a vyšel o deset let později. Třetí svazek díla se jmenuje *Feststellungen und Versuche: Aufzeichnungen 1943–1952*. Jedná se o výběr z dosud nepublikovaných textů, který pochází ze Steinerovy pozůstalosti uložené v německém Marbachu. Obsahuje aforismy a esejistické poznámky k nejrůznějším otázkám doby, exilu, ale i zamyšlení literárně-sociologická nebo jazykově-filosofická. Knihu vydalo r. 2009 nakladatelství Wallstein Verlag v Göttingenu a má 538 stran.

Jak uvedl spolueditor svazku Ulrich von Loyen, hodnotu Steinerova díla si začínají čtenáři uvědomovat teprve v posledních letech. Přestává být jen „kuriozitou“, dostal se do povědomí čtenářů především v Německu a v Anglii, méně už v rodné zemi. Zaujal zájmem o přírodní národy, o Romy a stylisticky vybrošenými a poučenými básněmi, ovlivněnými poezií R. M. Rilka i T. S. Eliota. Reflektuje v nich utrpení, ztrátu domova, zkušenost exilu, ale také hledání Boha a naděje.

NOVÝ ROK (1945)

*Hladový rozchod s rokem mě opustil
v šedivém tichu.*

*Před ohněm praskají ruce, nezahřívají se.
Nad brázdou domova stoupá úkosem
zpěv.*

A útěcha šeptá ze tmy: bývalo, bývalo.

*Věže se zřítily na tmavou zvlhlou zem,
vybrané životy hnojily sprostě býlí,
zmateným citem je zalidněna země.
Zánik tvé duše se zrcadlí ve vodách žalu.
Co je zde, je také tam: bylo to vždycky
jediné dění.*

*Kéž bys byl tělem... kéž bys to nebyl
věděl.*

*Smutek nestaví domy a radost chce bydlet
na tomto světě,
Radost nestaví cesty a smutek chce putovat
na tomto světě.*

(Připravila am podle knihy J. Serkeho *Böhmische Dörfer. Putování opuštěnou literární krajinou*; přednášky prof. J. Adlera v Praze a webu kohoutikriz.org.; báseň přeložil Jan Ort [zřejmě pseudonym P. Eisnera].)

TEREZÍNSKÉ STUDIE POTŘINÁCTÉ

Sborníky odborných studií, historizujících esejů, dokumentů a dalších textů, které vycházejí každý rok (v české a německé verzi) pod názvem *Terezínské studie a dokumenty*, se už staly svého druhu institucí. Dá se říci, že svým zaměřením, kvalitou textů a ediční přípravou, grafickou podobou a také soustavností, s jakou pracují, jen těžko hledají u nás konkurenci. Důležitým krokem k posílení závažnosti sborníků bylo rozšíření záběru: zatímco v prvních ročnících se editoři zaměřili především na texty zabývající se okolnostmi existence a významu terezínského ghetta, v posledních ročnících tematický záběr sborníků zasahuje také nej-
různější okolnosti přípravy, průběhu a důsledků holocaustu. Autoři tedy mohou otvírat nová témata, vřazovat je do časových, geografických, situačních aj. souvislostí, přinášet hlubší a často překvapivé pohledy historické, sociologické atd.

ZÁKLADNÍ TÉMA

Dokladem úspěšnosti tohoto přístupu je i nejnovější sborník *Terezínských studií a dokumentů 2008*, který právě vyšel v nakladatelství Sefer. Editorky sborníku, historičky Jaroslava Milotová a Anna Hájková, v úvodu vymezují základní téma, které spojuje většinu příspěvků: „Odras válečných událostí do doby poválečné, s níž ti, kteří přežili hrůzy holocaustu, nespojovali jen naděje na nový začátek, nýbrž doufali i ve vyrovnání se s válečnou minulostí v rovině právní a morální.“ Články autorů v tomto sborníku více než naznačují, že to byla iluze. Vyrovnání se s důsledky druhé světové války se stalo předmětem ideologického s politického boje mezi dvěma bloky a kromě jiného zabránilo potrestat mnoho válečných zločinců, přičemž „na city obětí nacistického bezpráví nejenže nebyl brán ohled, nýbrž byly často vystavovány bezpráví dalšímu. Namísto vyrovnání se s minulostí nejednou převažovala snaha vytěsnit nepřijemné skutečnosti a otázky spojené s válkou z povědomí společnosti, zapomenout na oběti i pachatele.“

Do tohoto základního zadání se vešly práce jedenácti autorů z Čech, Německa, Izraele, USA a Portugalska. Práce dvanactého autora se vymyká zadání, nikoli

ovšem hlavnímu tématu. Historik Christian Gerlach (Německo) se zabývá důkladně několika klíčovými událostmi historie šoa: okamžikem rozhodnutí vyvraždit všechny evropské Židy, tím, jakou roli v tomto rozhodnutí hrálo dění v nacistických státních a stranických kruzích, jaký postoj zaujímal Hitler a nakonec konferenci ve Wannsee, jejíž význam podle něho mnozí současní historici podceňují.

PO VÁLCE

Zajímavá a pro studium nejnovějších dějin Židů v českých zemích velmi potřebná je úvodní studie historika Petra Sedláka *Židé v českých zemích v letech 1945–49*, která věnuje pozornost problematice, již se doposud až výjimky (např. J. Heřman) nikdo nezabýval příliš důkladně: pokouší se shrnout a na základě neznámých či nevyužitých dokumentů nově vyhodnotit základní demografická data, týkající se židovské menšiny ve válečném a poválečném období.

Ostatní příspěvky sborníku mají řádově užší záběr, což jim neubírá na zajímavosti, každý přichází se zajímavým námětem a vzhledem do tématu. Ahlrich Meyer (Německo) a Lenka Šindelářová (ČR) se zabývají problematikou potrestání nacistických zločinců, spisovatelka Ruth Bondyová z Izraele českými Spravedlivými mezi národy, Pavla Plachá, Jiří Plachý (ČR) a Peter Richard Pinardy (USA) problematikou opáčenou: kolaboranty, Sofia Leiteová a António Louçã (Portugalsko) píší o výměnném „obchodu“ mezi SS a maďarskou rodinou Manfreda Weisse (koncern za život); Christina Herkommerová (Německo) se zabývá složitým postavením žen za nacionálního socialismu, Joachim Neander (Německo + Polsko) válečnou a poválečnou situaci osvětimských vězňů z Německa. **tp**

(Terezínské studie a dokumenty 2008, vydal Institut Terezínské iniciativy v nakladatelství Sefer, Praha 2009. Editorky Jaroslava Milotová a Anna Hájková. Grafická úprava a obálka Aleš Krejča. 380 str., doporučená cena 300 Kč, v redakci Seferu 253 Kč.)

VŠICHNI NÁS ODSUZOVALI

(dokončení ze str. 7)

provedena pomocí tzv. derivátů, což jsou instrumenty, které povolují kupovat a prodávat tzv. „credit default swaps“.

Funguje to následovně: banka umožní uzavřít velké množství relativně malých pochybných půjček (třeba na obytné domky), které ale nesou vysoké úroky. Pak tyto půjčky nechá pojistit, takže to vypadá, že jsou o mnoho cennější, než tomu je ve skutečnosti. Díky tomu banka dostane nový kredit a vypůjčí si další peníze za nízké úroky a s těmi penězi zase pracuje: znovu je půjčí na vysoký úrok a půjčky zase pojistí tím samým způsobem, a tak se to stále opakuje, až se první pojišťovna a banka zhroutí. Nejsem ekonom, ale tuto krizi sleduji s velkým zájmem.

Stýkal jste se ve Spojených státech s nějakými Čechy?

Na Stanford University jsem se spřátelil se špičkovým českým matematikem Karlem Loewnerem. On mě přesvědčil, abych se podíval do Čech a zařídil oficiální pozvání. Kvůli němu jsem přijel do Prahy na návštěvu v roce 1961. Od té doby jsem pravidelně navštěvoval Čechy a seznámil jsem se s mnoha lidmi.

Těsně po sametové revoluci jsem se přijel podívat, co se děje. Na matematické fakultě jsem navrhl, aby nejlepší student podal žádost o stipendium na Princetonu, a byl jsem si jistý, že bude přijat, protože tenkrát byl o Československo ohromný zájem. Přijel Martin Kolář, stal se mým studentem a jsem na něj moc pyšný. Dnes je profesorem na Masarykově univerzitě v Brně a je to vynikající matematik. V té době jsem byl rovněž aktivní v American Czech and Slovak Education Fund, který poskytoval pomoc vysokoškolskému vzdělávání v Československu.

Jezdíte do Česka pravidelně jednou dvakrát za rok. Jak se tu cítíte?

Moje pocity nejsou jednoznačné. Je to ohromné být obklopen lidmi, kteří mluví vaším mateřským jazykem a udržují umělecké a gastronomické tradice, ale zároveň je to vždycky smutná vzpomínka na to, co se tady stalo. To v sobě nemohu vymazat.

KAREL HVÍŽDALA

STROMY V LYSÉ ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Podle internetových novin iDnes (6. 11.) má syn českého premiéra Jan Fischer mladší (20) už pět měsíců ochranku kvůli hrozbě extremistů ze společnosti, které si říká White Justice. Na svých „utajených webových stránkách“ plánovali extremisté teroristické útoky v Česku (např. proti elektrárnám) a „útoky na cizince a vysoce postavené Židy“. Jejich databáze „ideových nepřátel“ zahrnovala fotografie a data více než 300 osob. ■ Pod titulkem „Stromy ničí hřbitov“ přinesla ČT 1 (6. 11.) reportáž o problému, který mají de facto všechny moravské židovské hřbitovy, na nichž vyrostly stovky náletových stromů, starých někdy až 400 let. Větší část starých, nejceněnějších náhrobků je z opuky, která potřebuje sucho. „Vlhké mikroklima, které vzniklo vrchním patrem stromů, působí natolik negativně na staré náhrobky, že se rozpadají.“ Odbory životního prostředí s povolením ke kácení stromů váhají. ■ Pokud jde o stav židovských hřbitovů, je na tom podle Vyškovského deníku (6. 11.) nejhůře pohřebiště v Ivanovicích na Hané. ■ U příležitosti úmrtí francouzského myslitele Claua Levi-Strausse (zemřel 30. října v Paříži ve věku 101 let) připomněla všechna významnější média „zosobněnou legendu světové antropologie“ (Víkend Dnes, 7. 11.). Znamenala také, že se Levi-Strauss narodil v bruselské rodině aškenázských Židů, kteří pocházeli z Alsaska, ale byli frankofonní. ■ U příležitosti 80. narozenin nositele Nobelovy ceny, maďarského spisovatele Imreho Kertésze, otiskly Lidové noviny (9. 11.) jeho medailon. ■ Kutnohorský deník (14. 11.) krátce připomněl pražského „průmyslníka, obchodníka, veřejného činitele, prezidenta obchodní a živnostenské komory, mecenáše Bohumila Bondyho (1832 Praha–1907 Praha). ■ „Stateční jsou vždycky v menšině, ale nemusí se za život v totalitě tolik stydět. Zmizeli sousedé nebyli kdysi jen Židé, ale i všichni nepřátelé a odpůrci komunismu,“ soudí disidenti a autoři prohlášení „Strakonické memento“, které otiskl Strakonický deník (16. 11.). ■ „Každý národ má svá temná, bolavá místa, jimž se podvědomě raději vyhýbá,“ začíná svou recenzi českého překladu knihy Anny Bikont *My z Jedwabneho* týdeník Respekt (9. 11.). ■ Mladá fronta Dnes (9. 11.) pod titulkem „Žatečtí historici mapují osudy Židů“ přináší snůšku vyrovnaných informací na dané téma. Na jedné straně

připomene pogrom v Žatci v r. 1561, na druhé, že „o pár století později Žatec svou pověst stonásobně napravil: Přesně 12. května vzletlo z vojenského letiště první letadlo do Haify, které neslo zbraně novému Státu Izrael. Letecký most trval čtyři měsíce...“ ■ Příloha Hospodářských novin Víkend (13. 11.) otiskla obsáhlý článek, jehož autor pátrá po osudu několika žen z Čech, jejichž kufrы jsou součástí expozice v bývalém koncentračním táboře Osvětim. ■ „Ostrava drží nechvalné prvenství,“ konstatuje Naše Ostrava (1. 11.) v krátké zprávě o odhalení pomníku k 70. výročí prvního transportu Židů v Evropě. ■ Server iDnes (27. 10.) zaznamenal, že britského biskupa Williamsona odsoudil soud v Řeznu za veřejné popírání holocaustu k pokutě 12 000 eur. ■ Pod titulkem „Pod zemí odkryli ulici Židů“ píše Jičínský deník o záchranném archeologickém výzkumu, který objevil v Hořicích (na místě, kde by měl stát „potravinový market“) základy šesti židovských domů ze 16. století. ■ Pod titulkem „Štetl 21. století“ popisuje E15 (30. 10.) atmosféru v jeruzalémské čtvrti Mea Šearim. ■ MfD (9. 11.) pod titulkem „Šumavský malíř za velkou louží“ připomněla malíře, grafika a básníka Josepha Hahna (1907 Kašperské Hory–2007 Middlebury, USA), který je považován za „jednoho z posledních reprezentantů židovskoněmecké kultury v Čechách“. ■ Autor článku „Byl komunismus skutečně horší než nacismus?“ (Prostějovský deník, 2. 11.) usoudil nakonec: „Komunismus je utopie, nikdy ve skutečnosti neexistoval, jen v Izraeli se podařilo tuto utopii na téměř 60 % zrealizovat. A zkuste proto vysvětlit Izraelcům, že komunismus je horší než nacismus.“ ■ Pod lákavým titulkem „Kytaristka zavede posluchače do ghett v dobách pogromů“ píše Třebíčský deník (31. 10.) o koncertu česko-německé zpěvačky, která se „kromě hudby věnuje i přednáškám na různá témata židovských dějin“. ■ Prostějovský deník (6. 11.) recenzoval knihu *Historie a současnost podnikání na Prostějovsku*, která mj. zaznamenává, že Židé ovládli postupně od konce 17. století tkalcovské a krejčovské obory a že důležitými podnikateli byli i v oboru pálení kořalky. ■ Pelhřimovský deník (9. 11.) připomíná současnost i minulost textilní výroby v Lukách nad Jihlavou, která letos slaví 150 let existence. První továrnu tu založil r. 1859 „německý Žid Samuel Jolesch“. ■ Negativní recenzi

na jinak oslavovaný český film *Protektor* přinesly Literární noviny (2. 11.). „Dějinný příběh lidí v protektorátu je tu spjat s takovou ignorancí pro lidská a dějinná dramata, že se člověku až svírá žaludek,“ píše autor článku. „Pohled přes nahnědlé sklo, v němž režisér nahlíží na protektorát jako na nějakou digitalizovanou vizuální databázi, která vyjíždí po zadání správného hesla, je skličující. ... Tenhle pohled Husákových dětí, kteří si tu dobu spletili s normalizací, v níž sami vyrůstali, je hodně zoufalým faux pas. Příště, prosím, točte raději o svém protektorovi...“ ■ „Krutý osud Židů ze Zbraslavicka připomínají dvě nové pamětní desky,“ informuje krátce Kutnohorský deník (29. 10.). ■ Týž den hlásí Metro, že podobný pomník poničili neznámí vandalové v Teplicích. ■ Podle deníku Právo (27. 10.) je pro Cheb „zjevením“ Leo Egerstein a jeho hra *Planoucí srdce*; chebská inscenace „prolamuje naše neustále někým potouchle přizívanou xenofobie namířené proti evropskému soužití“. ■ Regionalist (27. 10.) zaznamenal, že součástí výstavy *Příběhy dvacátého století* je replika strážní věže z komunistického lágru Vojna u Příbrami, instalovaná na pražském Klárově, a transportní vagon, ve kterém byli pravděpodobně převáženi čeští Židé do Terezína; ten stojí na Hradčanském náměstí. ■ „Létající rabín přiveze Klezmer do Krumlova,“ oznámil Českobudějovický deník (31. 10.). ■ Pod titulkem „Slavkov čeká na argumenty Židů“ píše Vyškovský deník (2. 11.) o požadavku skupiny United Jewish Organizations of Williamsburg z USA na zachování židovského hřbitova, který možná skrývá areál bývalého slavkovského cukrovaru. Město tu chce postavit nákupní středisko. ■ Plzeňský deník (a s ním 20. 11. ve stejném textu 24 dalších regionálních deníků) krátce komentoval vystoupení Fedora Gála v poněkud ponurém pořadu ČT 1 *13. komnata*. ■ V kolínské synagoze se chystá nová expozice, která „bude významným příspěvkem v úsilí o znovuoživení historické paměti“ (MfD, 2. 11.). ■ Týdeník Profit (2. 11.) v portrétu dvou tvůrců nejvýznamnějšího internetového vyhledávače Google zaznamenal mj., že jeden z nich, Sergey Brin, se narodil „r. 1973 v Moskvě rodičům z ruské židovské komunity“. ■ Pražský deník (19. 11.) referuje o otevření prvního košer hotelu pro židovské turisty v Praze v Žitné ulici. ■ Podle Týdeníku Nymbursko (4. 11.) na židovském hřbitově v Lysé, který letos zdevastovala vichřice, „sázel stromy rabín Sidon ... a je nutno říci, že práce mu odsýpala pěkně od ruky“.

(tp)

IZRAEL: Tajná válka s Íránem

Írán je teď hybatelem světové politiky. Jeho program vývoje atomových zbraní a balistických raket mobilizuje velmoci. Právě kvůli Íránu, kvůli tomu, aby na stranu Ameriky a Západu získal Rusko i většinu muslimského světa, nechává Barack Obama ve stychu postkomunistickou Evropu a Izrael – tak to alespoň vnímá značná část obyvatel i elit těchto zemí. Obama vycouval z projektu protiraketového deštníku v Polsku a Česku. Tlakem na Izrael, na vznik palestinského státu i svým projevem v Káhiře si chtěl naklonit muslimy právě proto, aby dal dohromady jednotnou frontu proti Teheránu. Výsledek? Zatím nikterak hmatatelný. I Mezinárodní agentura pro atomovou energii (organ OSN) tvrdí, že Írán v jaderném programu pokračuje.

Jenže Teherán je aktivní i na méně sledovaném, leč aktuálnějším poli – v pašování zbraní teroristům a rizikovým skupinám obecně. Jeho lídři tu hrozbu bagatelizují a popírají. S oblibou zdůrazňují, že Írán nikdy nikoho nenapadl, a mají do značné míry pravdu. Západ rád zapomíná na to, že íránsko-iráckou válku v 80. letech rozpoutal Saddám Husajn. Ale pokud Írán tvrdí, že guerilly na Blízkém východě nepodporuje, lže, jako když tiskne. Už před třemi roky, když se Izrael ocitl v kleštích války na dvou frontách (ze severu libanonský Hizballáh, z jihu Hamás v Gaze), válku krmily dodávky íránských zbraní.

Když nyní v listopadu izraelské námořnictvo odhalilo a zabavilo dosud největší z těchto íránských dodávek, na pět set tun zbrojního materiálu na jedné lodi, událost ve světě dosti zapadla. Je to trochu škoda. Dokládá totiž, že Írán je i bez atomového programu nebezpečný pro region, že své ideologické řeči o vymazání Izraele z mapy dokáže podložit notnou dávkou materie. Tak se podívejme, co o celé akci i jejích souvislostech psal izraelský tisk.

POD VLAJKOU ANTIGUY

Finále toho příběhu může připomínat závěr běčkového filmu. Východním Středomořím, asi 160 kilometrů od izraelských břehů, pluje z Egypta na Kypr německá nákladní loď Francop, pronajatá kyperské

společnosti, ale pod vlajkou karibského souostroví Antigua a Barbuda. Globalizace jedna báseň. V noci ze 3. na 4. listopad na ni vtrhne izraelské námořní komando (jednotka Šajetet 13). Jedenáctičlenná posádka zprvu neví, co se děje, ale když se ukáže, že deklarovaný náklad jen maskuje kontejnery se stovkami tun výzbroje, nechá se snadno přesvědčit ke spolupráci a za izraelského doprovodu zamíří do přístavu Ašdod. Tak končí operace „Čtyři druhy“.

Munice nalezená na lodi Francop. Foto archiv.

V Ašdodu, po vložení nákladu, uspořádají izraelské úřady jeho neformální přehlídku pro světové diplomaty a média. A velvyslanci ze 44 států i vojenští atašé 27 armád se devět tisíc minometných granátů, tři tisíce raket typu Kaťuša (ráže 107 mm), šest set raket o ráži 122 mm, protipancéřová munice, statisíce nábojů do samopalů Kalašnikov. Navzdory anglickým nápisům na kontejnerech jde o íránské výrobky z posledních dvou let (s výjimkou raket 122 mm vyrobených zřejmě v Rusku).

Je to největší množství zbraní a munice, jaké kdy Izrael zachytil. Pro srovnání: Je to desetina soubek toho, co zadržel v lednu 2002 v Rudém moři (operace „Noemova archa“), když za druhé palestinské intifády loď Karine A vezla íránské dodávky Hamásu do Gazy. Je to množství, které stačí na menší válku. Vždyť v letní válce roku 2006 vypálil libanonský Hizballáh na Izrael asi čtyři tisíce raket. Zajímavější ovšem je, co tomuto spektaklu předcházelo.

V neděli 25. října vyplula z íránského přístavu Bandar Abbás íránská loď s „civilním nákladem“ (mimo jiné „díly pro buldozery“), deklarovaným pro Sýrii. Když ale proplula Suezským průplavem, náklad vyložila v egyptské Damiettě, kde ho o tři dny později nabrala už zmíněná loď Francop. Ta

vyrazila do syrské Láatakíje, jenže přes kyperský Limasol. A právě v okamžiku, když už to vypadalo, že vše klapne, že zásilka nepozorovaně dorazí přes Láatakíji do rukou Hizballáhu, daly Spojené státy avízo Izraeli.

Pak už se verze liší. Podle arabského listu *A-Sharq Al-Awsat* chtěl Izrael na loď Francop zaútočit, ale USA prý vojenský útok vetovaly. Velitel izraelského námořnictva zase tvrdí, že na loď narazili při běžné rutinní kontrole. Pravda bude taková, že Izrael nechce vytrubovat, jaké zpravodajské informace o íránských zbrojních transportech má k dispozici. Upřímně řečeno, více než o zabavené zbraně jde právě o systémové věci.

PODLE PRAVIDEL OSN

Josi Melman to v listu *Ha'arec* shrnuje takto. Význam izraelského úspěchu nespočívá v kvantitě či kvalitě zachycených zbraní, ale v tom, že námořnictvo je s to narušovat proud íránských zásilek do rukou Hamásu či Hizballáhu. Operace „Čtyři druhy“ byla jednou z bitev tajné války, kterou vede Izrael s Íránem. Zajímavé na tom je, že ač je ta válka tajná, má zcela jasnou mezinárodněprávní legitimitu. Rada bezpečnosti OSN totiž přijala v roce 2006 několik rezolucí, které Íránu zapovídají vyvážet zbraně guerillám. Takže ačkoliv Írán, Hizballáh či Hamás mluví o pirátské akci Izraele proti obchodní lodi, prakticky ani formálně (třeba na půdě OSN) proti němu nic nepodnikají.

O jednom důležitém posunu se však Melman nezmiňuje. Když Izrael – na zákla-

Loď Francop, kterou Izraelci zadrželi. Foto archiv.

dě informací CIA – 3. ledna 2002 zadržel íránskou loď Karine A, americký prezident Bush přerušil komunikaci s Jásirem Arafátem (ten mu totiž lhal, že o zásilce nic nevěděl) a podpořil Šaronovu operaci „Obranný štít“ na potlačení intifády. I loď Francop byla teď zadržena díky americkým informacím, leč prezident Obama z té spektakulární zbrojní zásilky žádné závěry neučinil.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

Jednou z nejtragičtějších událostí starších židovských dějin českých zemí bylo bezesporu vypovězení před **265 lety**: tehdy Marie Terezie vypověděla Židy z Čech (**8. 12. 1744**) a brzy nato (**2. 1. 1745**) z Moravy a českého Slezska. Jako hlavní důvod extirpace se často udává obvinění, že spolupracovali s Prusy, s nimiž tehdy panovnice vedla válku. Je pravda, že zdejší Židé měli se severními sousedy tradičně rozsáhlé obchodní styky a vůči tehdy svobodomyšlnějšímu Prusku chovali pravděpodobně i sympatie. O jejich vině je však přesvědčeno jen několik historiků. Ostatní berou v úvahu mj., že proti Židům nebylo nikdy ani zahájeno vyšetřování pro „zemskou zradu“, a soudí, že vlastní příčiny vypovězení byly jiné. Profesor J. Janáček

např. připomíná, že v y p o v í d a c í m u ediktu předcházel útoky pražských cechů proti konkurenci v ghettu, k vypovězení přispěly zřejmě také neúspěchy mezinárodní a vnitřní politiky Marie Terezie, která se po válečné porážce neodvážila plně potrestat ani přímou „velezradu“, které se dopustila většina české šlechty tím, že holdovala bavorskému

Anonym: *Vyhnaní Židů z Prahy v r. 1745, mědiryt (výřez).*

kurfiřtovi Karlu Albrechtovi, když se v prosinci r. 1741 prohlásil v Praze českým králem. Není vyloučeno, že roztrpčená panovnice, která Židy po celý život nenáviděla, si v nich našla vhodného obětinného beránka.

Po vyhlášení ediktu museli své domovy do 45 dnů (!) opustit nejprve ti, proti nimž byl namířen především – obyvatelé pražského ghetta, kteří tehdy tvořili více než čtvrtinu obyvatel města. Měli se odstěhovat na venkov, ne blíže než dvě hodiny cesty od Prahy; odtud si pak směli až do června, kdy se museli vystěhovat z celé země, vyřizovat majetkové a právní záležitosti.

Vyhnanci se pokoušeli verdikt zvrátit, měli i mocné přímluvce, ale panovnice dala několikrát najevo, že nemíní v ničem ustoupit. Brzy se však ukázalo, že termín konečného odchodu ze země nebude možno dodržet, neboť křesťanské

a židovské finanční závazky a obchodní propojení byly příliš komplikované. Marie Terezie tedy rozhodla, že zatím mohou v Čechách (pouze na venkově – do Prahy nesměli) i na Moravě zůstat. Mezi lidem vzniklo podezření, že chce dát Židům milost, a došlo k protižidovským vystoupením.

Ukázalo se také, že „hněvná rezoluce“ Marie Terezie neškodila pouze Židům. Po jejich odchodu z Prahy upadl v překvapivě krátké době hospodářský význam města, neboť (podle historika J. Pekaře) „velký obchod hledal si nová střediska na venkově a Praha byla vydána v nebezpečí ..., že zchudne docela“. Do Vídně proto odjela stavovská deputace v čele s pražským arcibiskupem, která se přimlouvala „naléhavě za řešení (aby bylo připuštěno alespoň pět až šest set zámožnějších rodin) prosíc takřka o pomoc

pro Prahu“. Pekař soudí, že „běželo o těžkou hospodářskou pohromu Prahy a nepřímo celé země“.

Ve prospěch českých Židů intervenovali u rakouského dvora papež, vyslanci Anglie, Holandska, Dánska (sultán poslal do Vídně zvláštního legáta), místodržitelé, česká komora a část české šlechty. Ozvali se i vojáci, pro které Židé

pracovali tradičně jako dodavatelé a kteří měli zájem na židovské kontribuci. Nejistá situace trvala až do roku 1748. Tehdy vrcholila příprava nové administrativní a daňové reformy počítající se zvýšenými požadavky na poplatníky. Autoři recesu, kteří původně navrhovali vypovězení Židů, změnili po dosavadních zkušenostech názor. Zemský sněm svolaný do Prahy v květnu 1748 při jednáních o daních „zapřísahal znovu královnu, aby k podpoře ubohého poddaného, k povznesení commercia a k podpoře celé země“ (Pekař) povolila Židům návrat.

V září panovnice ustoupila: vyhnanci se směli vrátit, ale pobyt měli povolen jen na deset let a za toto povolení museli zaplatit obrovskou „toleranční“ daň (až 300 000 zlatých rýnských ročně), která několikrát převyšovala předchozí židovské platby.

TOMÁŠ PĚKNÝ

HANUŠ Z. WEIGEL (1912–2009)

zemřel 17. října v Izraeli ve věku 97 let. Do redakce nám jeho děti Dina a Rafael poslaly následující dopis:

Milí přátelé,

až umřu, nebude, kdo Vás vyrozumí, poněvadž smuteční oznámení s černým rámem u nás nejsou obvyklá.

Foto Jiří Daniček.

Proto je nachystám, ještě dokud mám na to hlavu. Arci bez rámce.

U nás smutek nezná mezi a ani nemá barvu. Děti je rozešlou a doplní datum.

Rozloučil jsem se se světem po dlouhém životě plném zážitků. K těm příjemným jste přispěli značnou mírou a já Vám za vše ještě jednou srdečně (pokud ještě tlouká) děkuji. Naposledy Vás srdečně zdravím

Hanuš Z. Weigl

JARMILA MAŘANOVÁ (1922–2009)

Po dlouhé nemoci zemřela v USA ve věku 87 let pražská rodačka, malířka a grafička Jarmila Mařanová. Poslední léta svého života strávila s rodinou v Sandpointu v Idahu v USA. Zanechala za sebou dceru Evu, syna Ilju a své mimořádné dílo. Jarmila Mařanová studovala na Uměleckoprávní škole v Praze, poté se věnovala užité a od roku 1962 volné grafice. V letech 1963–67 vytvořila několik cyklů monotypů a grafik na motivy románů a povídek Franze Kafky, z nichž v nedávné době věnovala početný soubor do sbírky ŽM v Praze. Právě tato díla patří k jejím nejlepším a byla před rokem vystavena na výstavě *Kafka a Praha* v Galerii Roberta Guttmanna (viz Rch 10/2008). Jarmila Mařanová vytvořila rovněž řadu grafických prací na biblické náměty a cyklus litografií k dílu J. A. Komenského *Labyrint světa a ráj srdce*. V roce 1976 se vystěhovala do USA, kde pokračovala ve své tvorbě a za ilustrace ke Kafkovi získala v roce 1984 ceny a uznání předních amerických uměleckých a knihkupeckých společností. Později se věnovala hlavně kresbě a malbě na tradiční židovské motivy. Její práce jsou zastoupeny v řadě českých, evropských, amerických a izraelských sbírek.

ap

CHANUKA 5770

■ V sobotu **12. prosince** od 20.00–24.00 se v prostorách Židovské radnice koná tradiční chanuková oslava, tentokrát pod názvem *Chanuka se Semaforem*.

Padesát let Semaforu připomenou dobře známými písničkami Jiří Suchý a Jitka Molavcová. Za laskavého přispění Vidy Neuwirthové se přidá i chanukový sbor dětí z naší obce a na klavír doprovodí Jiří Svoboda. Připravil a celým večerem provede Jiří Datel Novotný.

Od 21.30 zahraje ve 3. patře k tanci i poslechu chanukový šraml.

Upozornění: Restaurace je otevřena od 18.30 do 19.45, kdy je možnost zakoupit si občerstvení. Během hlavního programu od 20.15 do 21.30 se občerstvení neprodává.

■ Vstupenky lze zakoupit v pokladně ŽOP (2. patro radnice): cena 120 Kč; 60 Kč (důchodci a studenti); 50 Kč k stání.

(Program se koná za finanční podpory Magistrátu hl. m. Prahy. Změna programu vyhrazena.)

CHANUKA PRO DĚTI

■ V neděli **13. prosince** od 15.00 se v jídelně ŽOP koná chanuková oslava pro děti. Zahájí ji krátké vystoupení dětí z Bejachadu. Divadlo Feigele pak zahraje pohádku Ludvíka Aškenázyho *Ukradený měšic* a nakonec předvede klaun Aleš svoje „šaškoviny“. Vstup volný, přijďte všichni!

Vida Neuwirthová

CHANUKOVÁ DÍLNA NA HAGIBORU

■ Srdečně zveme všechny děti a rodiče na chanukovou dílnu a následně sportovní odpoledne. Akce se konají v neděli **6. prosince** od 14 hodin v prostorách Domova seniorů Hagibor (Vinohradská 159, Praha 10). Čekají na vás stánky s nejrůznějšími aktivitami (v češtině i hebrejštině), voňavé sváteční pochoutky a po dílně sportovní soutěže v tělocvičnách. Těšíme se na vás.

E. Jaroševská, Liat Naviová

PODVEČER Y. PŘENOSILOVÉ

■ V úterý **8. prosince** od 15.00 hodin se ve velkém společenském sále Židovské radnice koná další *Podvečer Yvonne Přenosilové*. Tentokrát mezi nás zavítá zpěvák a moderátor **Karel Štědrý** (známý ze Semaforu, Rokoka a řady filmů).

KULTURNÍ PROGRAM**DSP HAGIBOR**

(koncertní sál)

■ 6. 12. od 14.00: Chanuka pro děti (viz výše).

■ 8. 12. v 15.00: Kresby Václava a Marty Veselých, beseda s ukázkami kreseb.

KULTURNÍ POŘADY

■ 9. 12. od 14.30: Vernisáž obrazů Helgy Hoškové.

■ 14. 12. v 15.30: Chanukový koncert Klezmer JI-MI.

■ 15. 12. v 15.00: Oficiální poezie 1945–1968 (Spol. Parkinson).

■ 16. prosince v 15.00 se v **kavárně Miriam** koná vyprávění s rabinem Sidonem o Chanuce, zapálení svíců chanukije a posezení u světla.

VKC ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18.00 a vstup na ně je 30 Kč.

■ 1. 12.: *Moje šílené století*. Spisovatel **Ivan Klíma** představí své paměti vydané knižně v letošním roce Nakladatelstvím Academia. Knihu bude možné zakoupit za zvýhodněnou cenu.

■ 2. 12.: *Základy judaismu v pojetí pražského Maharala*. Cyklus přednášek vrchního zemského a pražského rabína Karola Efraima Sidona věnovaný 400. výročí úmrtí rabiho Jehudy Levy ben Becalel.

■ 7. 12.: *Mišpacha: předchanukové setkání*. Koncert známého souboru věnujícího se interpretaci židovského folkloru. Průvodním slovem doprovodí rabin Moše Chaim Koller a vystoupí též dětský soubor z Lauderových škol. Vstupné 60 Kč.

■ 9. 12.: *Blízký východ včera a dnes. Chanuka – a nejsou to židovské Vánoce*. Cyklus přednášek Ing. Jana Neubauera.

■ 13. 12.: *Samizdat jakožto kulturní zpracování traumatu společnosti* – k tomuto tématu promluví spisovatel **Ivan Klíma** v rámci pravidelných přednášek, které pořádá Rafael Institut ve VKC ŽM. Přednáška s diskusí se koná od 18 do 19.30. Návštěvníci vítáni!

■ 14. 12.: *Individualita a boj za mír*. Překladatelka Tereza Černá představí izraelského prozaika Davida Grossmana v rámci cyklu *Cesty izraelské literatury* věnovaného současné izraelské literární tvorbě. Ukázky z tvorby přečte Taňa Fischerová.

■ 15. 12.: *Náboženský radikálismus v Izraeli*. Přednáška právníka a politologa Marka Čejky z cyklu *Náboženství a politika* v Izraeli.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 13. 12. ve 14.00: Lvíček Arje slaví Chanuku (svátek světla). Proč má chanukový svícen osm ramen? A proč se o Chanuce jí koblížky a bramboráky? Kdo jsou to vlastně Makabejci? Zapálíme si chanukiji, zahrajeme si drejdl a naučíme se písničku. Prohlídka: Španělská synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč (více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz/vkc).

VKC ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18 hodin a vstup na ně je 20 Kč.

■ 1. 12.: *Kurt Gödel* – přednáška Mgr. Jany Čipákové. Kurt Gödel, brněnský rodák, filosof, matematik, fyzik, je považován za jednoho z největších vědců-logiků 20. století, významem srovnatelný s Albertem Einsteinem.

■ 3. 12.: *Počátky českožidovského hnutí* – další přednáška z cyklu *Židé, židovství a antisemitismus v české literatuře 19. a 20. století*. Přednáší Doc. Dr. Ladislav Soldán, CSc., který bude hovořit o K. H. Máchovi, Karlu H. Borovském a jejich vztahu k Židům, o antisemitských postojích Jana Nerudy, o S. Kapperovi a V. B. Nebeském atd.

■ 6. 12. v 15.00: *Chanuka*. Jaký svátek slaví Židé v zimě? Dozvíte se o původu a tradicích tohoto svátku. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ 8. 12. v 17.00: *České dědictví – stavby Unesco v České republice*. Vernisáž výstavy fotografických obrazů Libora Teplého, která bude spojena s besedou s autorem o všech dvanácti památkách Unesco v ČR. Výstavu v rozšířené formě lze zhlédnout v sále do 18. 12. Vstup volný.

■ 10. 12. v 18.00: *5x S = večer hudby židovských skladatelů pro Broadway a Hollywood*. Pět skladatelů, o nichž bude tento podvečer řeč: Boris „Lalo“ Schiffrin; Raymond Scott; Šolom Secunda; Stephen Joshua Sondheim a Jule Styne. Další pokračování poslechového cyklu *Hudebníci z diaspory* uvádí MgA. Jan Beránek.

■ 15. 12.: *Tři světoví židovští humoristé* – Ephraim Kishon, Woody Allen, Ivan Kraus – přednáška Doc. PhDr. Jiřího Sedláka, CSc. Přednášku doplní povídky od každého autora.

DEN NESVOBODY V LAUDEROVÝCH ŠKOLÁCH

■ Při připomínání mnohých významných událostí nedávných českých dějin si často klademe otázku, zda mladí lidé chápou jejich význam. Tyto obavy jsou tím hlubší, čím významnější je vliv dané historické události na život v dnešní době. I proto se učitelé Lauderových škol rozhodli u příležitosti 20. výročí pádu komunismu připomenout svým studentům dny totality projektovým *Dnem nesvobody*, v němž nastoupili do stroje času a vrátili celou školu do 7. listopadu 1987.

Hned ráno děti uvítala dobová výzdoba – rudými barvami na ně ze stěn zářily závazky brigády socialistické práce a výzvy k věčnému svazku se Sovětským svazem. Den zahájil lampionový průvod kolem školy. Po něm následoval projev ředitelky školy k výročí VŘSR doprovázený učitelkou recitací budovatelských básní a zpěvem Internacionály. V rámci školních oslav Velké říjnové socialistické revoluce pak studenti dostali možnost vystát si frontu na banány, směniti si peníze za bony u veksláka a zakoupit za ně luxusní zboží v Tuzexu, zažádat o devizový příslib či projít potupným pohovorem při žádosti o výjezdní doložku. Pro studenty gymnázia hra na dobu před listopadem skončila výživnou hodinou občanské nauky a předáním školních posudků k přihlášce na střední nebo vysokou školu. Menší děti si pak vyzkoušely branné cvičení s nasazováním plynových masek, oblékáním všech částí těla do igeelitových sáčků a úprkem do improvizovaného krytu ve školní jídelně. Aby projekt školního Dne nesvobody nebyl jen hrou, měly děti z 1. stupně na konci programu možnost reflektovat své zážitky z dopoledne v diskusi u filmu *Konec železné opony*. Studenti gymnázia a 2. stupně pak zhlédli film *Ucho* a diskutovali na téma „Život před a po roce 1989“ s rabínem Karolem Sidonem. tv

ŽIDOVSKÉ KAMARÁDKY V ZAHRANIČÍ, ALE I DOMA!

■ Jak již bylo řečeno (*Rch říjen*), v listopadu se v Praze konalo evropské setkání Mezinárodní rady židovských žen (ICJW). Účastnice profesionálně důkladně a příjemně stručně projednaly nutné (občas nudné) věci organizační a provozní, ale především se potěšily z puvabů, kulturních darů a kulinářských zážraků města, ze setkání s námi místními (to bylo potěšení vzájemné) i z vystoupení souboru Mišpacha. Za podporu a pomoc při pořádání rády děkujeme také Židovské obci Praha a Židovskému muzeu. *Toda raba!*

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

Co zajímavého vzešlo pro naši stranu? Jednak příprava na celosvětové setkání napřesrok v květnu v Africe v Kapském Městě (neměl by třeba někdo zájem?), jednak předání zodpovědnosti za místní pobočku zbrusu nové dvojici, kterou představují Verona Miletinová a Alice Veselá-Grunfeld.

S novými silami do nových činností v rámci občanské společnosti se nyní chystá ICJW-Prague. Co to znamená konkrétně? Co nejméně schůzování a co nejvíce potřebných a zajímavých činností. ICJW je organizace, již členky v různých zemích využívají podle místních potřeb: organizují prevenci a léčbu karcinomu prsu, kroužky vyšívání, setkávání ke společnému zpívání, terapii traumatu holocaustu atd. Co všechny tyto zájmy spojuje, ba přesahuje? Kdo hledá odpověď podle litery, najde ji na www.icjw.com. Odpověď podle života je věci tvorby těch, kdo se chtějí podílet. Jako bonus se nabízí spolupráce a setkávání přes hranice. Další možnosti, kontakty a domluvy na adrese icjw.prague@yahoo.com.

Helena Klímová

POZNÁVACÍ ZÁJEZD DO IZRAELE CESTA SOLIDARITY 2010

■ Organizace Hidden Child plánuje na začátek dubna 2010 desetidenní v pořadí již šestý poznávací zájezd do Izraele. Doprava letecky (EL-AL). Ubytování s polopenzí v hotelech v Netanyi, v Tiberiasu a v Jeruzalémě. Cena okolo 25 000 Kč.

Zájemci se mohou do **20. ledna 2010** předběžně přihlásit na tel. č. 272 929 292 (záznamník) nebo písemně na adrese: Hidden Child, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, případně na e-mail: hcpague@volny.cz nebo vaclav.chodera@volny.cz.

Václav Choděra, Cesta solidarity

WIZO

■ Zveme všechny členky a příznivkyně na chanukovou schůzi, která se koná dne **16. 12.** v 15.00 v Maiselově 18. Zapálíme chanukové svíčky, přijde zpěvačka paní Nerušilová, účast nám přislíbila i novinář Jefim Fištejn. Výbor se sejde **9. 12.** v Jáchymově ulici. Těšíme se na vás. ve

NĚKOLIK ZPRÁV ZE ŽO DĚČÍN

■ V **říjnu** byla úspěšně dokončena další část rekonstrukce děčínské synagogy, jediného dochovaného židovského svatostánku v někdejších Sudetech. Celková rekonstrukce synagogy byla zahájena v roce 1997. Firma Komplex Dc. s. r. o. vyměnila na střeše krytinu, nyní ji pokrývá kvalitní přírodní břidlice. Celkové náklady na rekonstrukci se zatím vyšplhaly téměř na milion korun a byly hrazeny s finanční spoluúčastí krajského úřadu Ústeckého kraje, Ministerstva kultury ČR a zbývající částku ve výši téměř 270 000 Kč hradila obec ze svých prostředků pro příští rok 2010. Nyní je v prostorách synagogy nainstalována výstava obrazů s židovskou tematikou paní Evy Milotové.

■ Upozorňujeme na novou úpravu internetových stránek Židovské obce Děčín: www.zidovskaobcedecin.wz.cz.

■ Dne **30. 10.** reprezentoval předseda Vladimír Poskočil Židovskou obec Děčín při slavnostním zahájení Dní česko-německé kultury. Společenský program se uskutečnil v Drážďanech a Židovská obec Děčín již poněkolkáté tuto významnou kulturní událost spoluorganizovala. V jejím rámci se např. konala vernisáž výstavy českých a německých malířů s názvem *Steglův plenér*. Výstava potrvá v děčínské synagoze až do konce prosince.

■ Dne **23. 11.** se předseda naší obce pan V. Poskočil a paní M. Poskočilová zúčastnili projektového dne pro žáky devátých tříd na základní škole ve Velkém Šenově. Tématem projektu byl holocaust a jeho oběti během druhé světové války. Besedu s žáky zahájil film *Sedm světů*, pak následovala beseda. Spolupráce ve formě besed v přednáškovém sále synagogy pokračuje i se základními školami v Děčíně a studenty děčínské gymnázia a střední školy řemesel. mp

BLAHOPŘÁNÍ DO TRENČÍNA

■ Naša mama, pani **JOZEFINA BECKOVÁ**, sa 12. decembra dožíva 80 rokov. Mamu ako 14ročnu deportovali z Podkarpatskej Rusi do koncentračného tábora Oswien-cim. Prežila holocaust, ale zachránila sa sama. Prišla o rodičov, brata a všetkých príbuzných.

Dcera Eva a syn Juraj s rodinou jej pri príležitosti životného jubilea želajú veľa zdravia, šťastia a spokojnosti.

VÝZVA

■ Nabízím výuku, doučování nebo konverzaci ve francouzském jazyce u sebe doma (cena 100–150 Kč dle obtížnosti). Kontakt: 272 762 329, F. Semlali.

ŽNO BRATISLAVA

V **decembri** oslavujú: pani Margita Andriková – 86 rokov; pani Alica Bíliková – 85 rokov; pani Helena Borská – 82 rokov; pani Alžbeta Denková – 87 rokov; pán Henrich Fundárek – 81 rokov; pán Dr. Pavel Gross – 74 rokov; pán Alexander Hauska – 85 rokov; pani PhMr. Oľga Horská-Hadrabová – 74 rokov; pani Matilda Hrabovecká – 85 rokov; pán Viliam Kamenický – 92 rokov; pani Marie Kannová – 89 rokov; pani Oľga Kéryová – 87 rokov; pani Judita Kramerová – 55 rokov; pani Terézia Lorinová – 93 rokov; pani Ing. Eva Mosnáková – 80 rokov; pani Jana Sliuková – 83 rokov; pani Eva Stínová – 92 rokov; pani Magdaléna Špotáková – 55 rokov, a pani Herta Vyšná – 79 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **prosinci** oslavujú narodeniny naši členové: Jirí Berger, nar. 22.12. – 65 let; paní Alžběta Bláhová, nar. 11.12. – 79 let; pan Petr Bureš, nar. 14.12. – 32 let; pan Dmitrij Flajšmann, nar. 22.12. – 65 let; paní Olga Flasarová, nar. 16.12. 56 let; paní Růžena Fuchsová, nar. 11.12. – 86 let; pan Marek Ohad Müller, nar. 20.12. – 34 let; paní Eva Němečková, nar. 15.12. – 59 let; paní Tatjana Pelíšková, nar. 24.12. – 54 let; paní Jana Řezníčková, nar. 18.12. – 85 let; pan André Josef Spitzer, nar. 22.12. – 83 let; paní Magdalena Shira Strachová, nar. 14.12. – 35 let, a pan Hanuš Veselý, nar. 4.12. – 85 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **prosinci** blahopřejeme paní Cecilii Šetelíkové, nar. 30. 12. – 83 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

Blahopřejeme paní MagdĚ Horetzké, nar. 18. 12. – 87 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

S veľkou radosťou oznamujeme, že pani Ernestína Krenková sa 24. 12. dožíva veľmi vzácneho jubileá – 100 rokov!

Krásne jubileá majú ďalej: pani Lora Quitová, nar. 26.12. – 94 rokov; pán Karol Malý, nar. 28.12. – 93 rokov; pani Anna Gregušová, nar. 21.12. – 91 rokov; pani Magda Zádorová, nar. 22.12. – 90 rokov; pán Viliam Záhorský, nar. 24.12. – 87 rokov; pani Edita Šalomonová, nar. 4.12. – 86 rokov; pani Anna Kunovská, nar. 10.12. – 85 rokov; pán Ing. Michal Klein, nar. 6.12. 72 rokov, a pani RNDr. Mária Bayerová, nar. 28.12. – 71 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **prosinci** oslavujú: paní Michaela Pejpalová Machová, nar. 9.12. – 31 let; slečna Sára Wienerová, nar. 13.12. – 18 let; paní Rašela Lebo-

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

vičová, nar. 17.12. – 97 let, a pan Jan Hrdlička, nar. 26.12. – 37 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **prosinci** oslavujú: pan Martin Cvrkal, nar. 27.12. – 36 let; pan Miroslav Dostál, nar. 25.12. – 53 let; paní Renata Gregorová, nar. 24.12. – 40 let; pan Oto Košta, nar. 14.12. – 53 let; paní Edita Šťastná, nar. 26.12. – 85 let; paní Lucy Topolská, nar. 31.12. – 76 let, a paní Alžběta Večeřová, nar. 19.12. – 79 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **prosinci** oslaví: pan PhDr. Josef Černek, nar. 19.12. – 76 let; paní Věra Klečková, nar. 19.12. – 83 let; paní Erna Kopolovičová, nar. 25.12. – 97 let; paní Marie Holá, nar. 19.12. – 27 let; pan Ing. Roman Mamula, nar. 13.12. – 43 let; pan Jindřich Markovič, nar. 8.12. – 62 let; paní Ing. Eva Spasovová, nar. 4.12. – 40 let; pan Alfréd Synek, nar. 11.12. – 84 let; paní Ema Komárková, nar. 17.12. – 22 let, a pan Ing. Vladimír Weiss, nar. 30.12. – 63 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **prosinci** oslaví narodeniny tito naši členové: paní Hana Herzová, nar. 13.12. – 60 let; paní Helena Janečková, nar. 20.12. – 38 let; paní Eva Šašková, nar. 23.12. – 58 let, a pan PhDr. Peter Braun, nar. 25.12. – 61 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **prosinci** oslavujú narodeniny: paní Jitka Flusserová, nar. 4.12. – 87 let; paní Marie Formanová, nar. 21.12. – 86 let; paní Regina Froňková, nar. 30.12. – 87 let; pan Artúr Grünzweig, nar. 10.12. – 84 let; pan Alfred Hartmann, nar. 30.12. – 95 let; paní Filipína Herrlichová, nar. 11.12. – 85 let; paní Františka Hlaváčková, nar. 2.12. – 85 let; paní Jarmila Horalová, nar. 27.12. – 93 let; paní Alice Horská, nar. 15.12. – 83 let; pan Eric Hübscher, nar. 11.12. – 89 let; paní Edita Kosinová, nar. 16.12. – 88 let; paní Stella Löblová, nar. 28.12. – 85 let; pan Arnošt Lustig, nar. 21.12. – 83 let; paní Markéta Nováková, nar. 5.12. – 87 let; paní Helena

Oesterreicherová, nar. 23.12. – 84 let; paní Zuzka Podmelová, nar. 10.12. – 88 let; pan Miloš Povondra, nar. 9.12. – 85 let; paní Helena Sofrová, nar. 20.12. – 80 let; pan Emil Svátek, nar. 15.12. – 83 let; paní Lydia Tulačková, nar. 20.12. – 83 let, a pan Oldřich Vinař, nar. 9.12. – 84 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Dne 1. listopadu zemřel ve věku 87 let pan Artur Radvanský. Se zesnulým jsme se rozloučili 3. 11. v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze – Strašnicích.

Dne 6. 11. zemřela paní Růžena Poláková ve věku 86 let.

Dne 7. 11. zemřela ve věku 80 let paní Anna Engelsmannová.

Dne 9. listopadu zemřel ve věku 86 let pan Mikuláš Friedmann. Pohřeb se uskutečnil 10. 11. na Novém židovském hřbitově.

Zichrona livrach!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **november** oslávili svoje životné jubileá tito členovia: pani Ági Fránková, nar. 16.11. – 63 rokov, a pán Mgr. Štefan Havaš, nar. 18.11. – 78 rokov.

V **decembri** oslávia: pán Izidor Gold – 11.12. – 94 rokov; pani Edita Eckhausová, nar. 26.12. – 90 rokov; pán Eugen Rochlitz, nar. 22.12. – 85 rokov; pani JUDr. Soňa Goldenbergová, nar. 10.12. – 65 rokov; pán Bernard Lichtig, nar. 14.12. – 62 rokov; pán Ján Fränkel, nar. 17.12. – 64 rokov, a pani MUDr. Zuzana Červeňáková, nar. 28.12. – 54 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V **decembri** majú narodeniny: pani Eva Róthová, nar. 13.12. – 68 rokov; pani Olívia Winterová, nar. 14.12. – 94 rokov; pán MUDr. Dušan Rybár, nar. 18.12. – 64 roky; pán Róbert Princ, nar. 20.12. – 55 rokov; pani Anna Gregušová z Košíc, nar. 21.12. – 91 rokov, a slečna Eva Tömösváryová, nar. 23.12. – 29 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **prosinci** oslaví narodeniny tito naši členové: slečna Anna Birková, nar. 2.12. – 47 let; pan Jiří Merta, nar. 4.12. – 16 let; paní Věra Pešinová, nar. 22.12. – 64 let; pan František Váňa, nar. 27.12. – 37 let; slečna Natalie Krásová, nar. 19.12. – 29 let; paní Alice Sikyťová, nar. 5.12. – 45 let, a paní Sonja Kračmerová, nar. 1.12. – 84 let. *Ad mea veesrim šana!* Preje celá teplotická obec.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **prosinci** oslaví své narodeniny paní Mgr. Liana Novotná, paní Helena Klimentová, paní Alena Borská a pan Karel Kumpera. Jmenovaným přeje celá obec hodně zdraví a osobní pohody. *Ad mea veesrim šana!*

VÝMĚNA ZA ŠALITA

Nejsledovanější událostí podzimmí izraelské scény byla určitě vyjednávání o výměně vojáka Gilada Šalita, kterého před třemi lety zajali teroristé Hamásu, za stovky radikálů Hamásu. Do dohod se vložili němečtí prostředníci, kteří na sklonku listopadu dorazili do Káhiry. Původně žádal Hamás přes tisíc zatčených radikálů, přičemž dohody zamrzly při jednání o 450 z nich. Jedná se o nejkrutější zločince, aktivní během druhé intifády, lidi, kteří se nejen zapojili do akcí, ale spíše řídili ty nejkrvavější teroristické útoky, při nichž zahynuly desítky civilistů a stovky byly zraněny. Izrael tehdy výměnu za takových podmínek odmítl. Po zveřejnění nahrávky se Šalitem (zřejmě živým a v relativně dobrém stavu, viz Rch 11/2009) se tlak na výměnu vystupňoval. Hamás začal prosazovat svůj starý scénář: nejprve Šalita dopraví do Egypta, poté Izrael propustí 350–450 vězňů; až Šalit dorazí domů, Izrael má propustit dalších 650 vězňů. Spory přetrvávaly ohledně 70 jmen ze seznamu požadovaných zločinců a také ohledně místa pobytu propuštěných teroristů (zda v Gaze a na Západním břehu, či zda budou z Izraele vyhoštěni).

AHMADÍNEŽÁD V BRAZÍLIJI

Íránský prezident Mahmúd Ahmadínežád spolu se dvěma stovkami obchodníků odcestoval do Brazílie, aby zde získal podporu pro svůj kontroverzní nukleární program. V zemi ho přivítal prezident Lula da Silva s tím, že „izolace Íránu ničemu nepomůže“. Íránská delegace uzavřela v zemi řadu smluv v oblasti zemědělství, hornictví, energie, vědy a techniky. Proti jeho návštěvě protestovaly tisíce lidí v největších brazilských městech, včetně São Paula a Ria de Janeira. Ozvali se i někteří politici, především saopaulský guvernér José Serra: „Je nepřijemné, že Brazílie přijala vůdce diktátorského a utlačovatelského režimu. Koneckonců máme vlastní nedávnou historii boje s diktaturami a ideály demokracie a lidských práv jsme potvrdili v naší ústavě z roku 1988.“

SOUD S DEMJANJUKEM BEZE SVĚDKŮ

Soud s Johnem Demjanjukem (89), známým pro jeho krutost k obětem Ivan Hrozný, začíná 30. listopadu v Mnichově. Očekává se, že tentokrát za své zločiny ve vyhlazovacím táboře Sobibor bude odsouzen. Státní žalobci totiž prohlásili, že shromáždili dostatečné množství důkazů k tomu, aby dokázali, že obžalovaný se v roce 1943 aktivně podílel na zplynování 29 tisíc Židů. On svou vinu popírá a tvrdí, že pouze sloužil v sovětské armádě a roku

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Foto Karel Cudlín.

1942 ho zajali Němci. Předpokládá se, že soud potrvá měsíce, ne-li roky. Vzhledem k době, která od války uplynula, se k soudu nedostaví žádní přímí svědci jeho činů – ti, kteří podali svědectví sovětským úřadům před 30 lety, už zemřeli.

KAMPAŇ PROTI ANNE FRANKOVÉ

Libanonská televizní stanice Al Manar, kterou vlastní militantní teroristická organizace Hizballáh, rozpoutala kampaň proti distribuci *Deníku Anne Frankové* přeloženému do arabštiny. Překlad vznikl v rámci projektu Aladdin (viz projetaladin.org), jehož cílem je šířit povědomí o židovské historii a kultuře a o šoa v muslimském světě. Al Manar nazvala distribuci *Deníku* krokem k normalizaci vztahů s úhlavním nepřitelem. Před časem tato televize protestovala proti tomu, aby žáci přední libanonské školy měli v učebnici dějepisu zmínku o tom, že Hizballáh je teroristická organizace, a nutila vedení školy, aby „inkriminovanou“ stránku z knihy odstranilo.

EASYJET SE OMLOVÁ

Letecká společnost easyJet se omluvila za to, že ve svém časopise uveřejnila fotografie modelek, které pózovaly mezi betonovými bloky berlínského památníku obětem holokaustu. Podle pracovníků vedení

easyJet připravuje časopis firma Ink: letecká společnost o snímcích netušila a zvažuje další spolupráci s firmou. Dále se přišlo na to, že Ink o svém záměru využít stélového pole jako pozadí pro modelky neinformovala nadaci spravující památník, ani ji nepožádala o povolení (které by zřejmě nezískala).

ZATČENA ŽENA V TALITU

U Západní zdi, nejposvátnějšího místa pobožných Židů, zatkla policie ženu, která se zde modlila. Problém byl v tom, že se přitom zahalila do talitu, což podle Tóry mohou dělat jen muži. Mluvčí policie prohlásil, že ženu zadrželi na základě rozhodnutí vrchního soudu, které říká, že u Západní zdi je nutno dodržovat takový styl oblečení, které tradice památky vyžaduje. Modlící se žena byla členkou reformní skupiny Ženy Zdi. Rabin Západní zdi Šmuel Rabinowitz pokládá čin za provokaci s cílem vyvolat zde nesváry a boje. „Politiku a neshody na toto posvátné místo nesmíme zahatovat,“ říká.

TETOVANÍ ŽIDÉ

Mezi newyorskými Židy se šíří nová móda: tetování, a to i přesto (nebo pro mnohé možná právě proto), že tradiční judaismus je nepovoluje na základě zákazu v Tůře (neuděláš na sobě zářez). Oblíbené jsou navíc vzory, které užívají hebrejská písmena a náboženské či kabalistické motivy; výjimkou není ani tetování v podobě Božího jména. Pro ty, kdo se tetování chtějí přece jenom vyhnout, ale módní ozdoby si nemohou nechat ujít (jako třeba nešťastník Wolowitz v oblíbeném sitcomu *The Big Bang Theory*), tu jsou rukávy s tetováním, které se navléknou tak nenápadně, že každého ošálí. **am**

רוש חודש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 12. 2009. **Cena 15 Kč (SR: 0,93 €)**